

SÕDUR

XXII AASTAKÄIK ■ 22.01.40. ■ Nr. 3

SÕJANDUSLIK AJAKIRI „SÕDUR“

Nr. 3 — 1940.

Sisustik:	Lk.	Sommaire:	Pages.
<i>Kolonel J. Hellat:</i> Suurtükiväe väljaõppe süvendamisele võistluste korraldamise teel	57	<i>Colonel J. Hellat:</i> Perfectionnement de l'instruction de l'artillerie à l'aide de concours	57
<i>Leitnant A. Poolus:</i> Aktiivne tangitõrje suurtükiväes	60	<i>Lieut. A. Poolus:</i> La défense antichar active dans l'artillerie	60
<i>Kapten E. Vellend:</i> Ungaris 1939. a. suvel ratsamatkal	65	<i>Capitaine E. Vellend:</i> Excursion à cheval en Hongrie, été 1939	65
<i>Leitnant I. Paul:</i> Juhendeid noorsõduri lahinguliseks väljaõppeks	69	<i>Lieut. I. Paul:</i> Instruction des recrues pour le combat	69
<i>Leitnant ins. P. Rebane:</i> Insenerilise varustise hooldamise põhijooni	73	<i>Lieut. ing. P. Rebane:</i> Principes de l'entretien du matériel de génie	73
BIBLIOGRAAFIA.		BIBLIOGRAPHIE.	
— <i>K. R-s:</i> Elektrisuurtükk — tulevikurelv	77	— <i>K. R-s:</i> Le canon électrique — arme d'avenir	77
— <i>R. V.:</i> Jalaväe ja suurtükiväe koostöö metsalahingus	78	— <i>R. V.:</i> Coopération de l'infanterie avec l'artillerie au combat dans les bois	78
— <i>Kk:</i> Sõja eesmärgid	79	— <i>Kk:</i> Les buts de la guerre	79
— <i>Itaalia:</i> „Rivista Aeronautica“ sept. 1939	79	— <i>Italie:</i> „Rivista Aeronautica“, sept. 1939	79
VABADUSSÕJAST.		LA GUERRE D'INDEPENDANCE.	
— <i>Kapten P. Kangro:</i> Partisan leidis väljapääsu ka raskeimast olukorrast	81	— <i>Capitaine P. Kangro:</i> Comment un partisan se tira d'embarras dans des circonstances critiques	81
RESERVOHVITSERIDE ELU.		VIE DES OFFICIERS DE RESERVE.	
— Uus juhend aastames kõrgendamiseks	83	— Nouvelles instructions sur la promotion	83
Male.		Echecs.	
Perekondlikke teateid.		Informations familiales.	

Kaanepilt: Suurtükilaskudega tähistatakse traditsiooniline leinaseisak Vabadussõjas langenute auks 3. jaanuaril kell 10 30.

Vastutavtoimetaja kolonelleitnant **Johannes Reinola.**
Telefon nr. 477-20/40.

Tegevtoimetaja kapten **Martin Nurk.**
Telefon nr. 477-20/163.
Kodune tel. nr. 477-20/3-22.

Väljaandja: „SÕDUR“, Sakala nr. 33, Tallinn.
Talitus avat. iga päev kella
0800—1500 ja laupäeviti
0800—1300.
Telefon — Sõjaväe 163.

Tarvitamata ja tagasisaamiseks märkimata käsi- kirju alal ei hoita.
„Sõdur“ ilmub kuni 4 korda kuus.

„SÕDURI“ TELLIMISE HIND:

Aastas — kr. 6.00.
Poolaastas — kr. 3.00.
Veerandaastas — kr. 1.50.
Üksiknumber — kr. 0.20.

KUULUTUSTE HINNAD:

Lehekülj — kr. 40.
Tekstis — kr. 60.

Suurtükiväe väljaõppe süvendamisele võistluste korraldamise abil.

Kolonel J. Hellat.

Hiljuti lõppenud ja ka praegu käimasolevad sõjategevused tõendavad küllaldaselt suurtükiväe suurt tähtsust praegusaja relvastatud võitluses. Just suurtükk oma väga erinevais variatsioones on relv, mis nii pealetungil kui ka kaitsel, nii elavjõu hävitamisel, soomusmasinate ja lennukite vastu võitlemisel kui ka kindlustiste purustamisel on jäänud jalaväele truimaks abistajaks ja kaitsjaks. See auväärne koht relvaliikide peres paneb aga suurtükiväele ka suured kohustused ja nõuab tema juhtidelt eriti suurt aktiivsust, omaalgatust ja isetegevust suurtükiväe väljaõppes, ettevalmistuses ja kasvatamises. Käsitledes äsja kehtima pandud suurtükiväe õppekavu leidsime,^{*)} et need annavad iga instantsi juhtidele väga avarad omaalgatuse ja aktiivselt teotsemise võimalused. Praegune olukord on kõrvaldanud ka teise suurema takistuse õppuste korraldamises — inimeste puuduse. Nii-siis olukord, miljöö ja välised tingimused kõik mitte ainult ei soodusta, vaid otse nõuavad üha suuremat aktiivsust suurtükiväe väljaõppes. Kui siiski kuulduv hääli, et „ega endisest palju paremaks pole muutunud“ ja selle põhjusena nüüd juba ohvitseride vähesust ette tuuakse, siis see manitseb seda käskivamalt kõiki suurtükiväe väljaõppes huvitatuid ja seda väljaõpet juhtivaid instantsi ja ametiisikuid otsima uusi teid, uusi võimalusi ka selle puude kõrvaldamiseks. Et üleöö on võimatu suurendada suurtükiväe ohvitseride arvu, siis jääb järele vaid võimalus rakendada kõik olemasolevad jõud maksimaalselt loovale

väljaõppetööle. Keegi ei saa ütelda, nagu ei oleks meie suurtükiväe ohvitserid juba seni tunnist-tundi töös, ja kui see on nii, siis võib veel uute nõuete lisamine tunduda elus teostatamatuna, eluvõõrana, isegi ülekohtusena. Asi pole siiski nii. Tuleb rõhutada loovale tööle rakendamise nõuet. Seni on suurtükiväe ohvitser sageli esinenud n. ü. mehaanilise „tunniandjana“ ja *temal on sageli neid tunde anda olnud isegi rohkem kui väljaõppe edukuse seisukohalt õige*. Ja mitte ainult ohvitser, vaid ka allohvitsere ja kogu väljaõppega tegelevat personaali on tarvis rakendada võimalikult intensiivsemalt sellele loovale tööle. Päevast-päeva, nädalast-nädalasse ja aastast-aastasse õpetada ühte ja sama määrustikku, käsitleda ühti ja samuti võtteid ja nõuda nende täpset täitmist, sest et määrustik seda nõuab, võib muuta inimese elavaks automaadiks ja temas isegi tühimust esile kutsuda. Hoopis teiseks muutub olukord, kui luuakse sama määrustiku nõuete, samade tehniliste ja praktiliste täpsete võtete täpselt täitmise vajadust selgitav, allakriipsutatav, tungivalt nõudev elulähedane olukord. Olukord, kus ühelt poolt iga selles teotsev õpilane, õpetaja, sõdur, allohvitsere ja ka ohvitser vähema kui kõrvalekaldumise juures seda eksitust elulise ülesande täitmist takistava veana näevad, ja teiselt poolt, kus siis elulähedase teotsemise parema edukuse saavutamise püüd täitjaid uute sobivamate, lihtsamate, aga võib-olla ka hoopis täpsemate ja elulähedasemate võtete ja teotsemisviiside otsimiseni ja leidmiseni viivad.

^{*)} „Sõdur“ nr. 26-27 — 1939, lk. 603—606.

Seda kõike võime kui just mitte 100-protsendiliselt kätte saada, siis sellele vähemalt senisest lähemale jõuda omavahelise võistlemise printsiibi sisseviimise ja teostamisega. On kindel, et ideaalile jõuame seda lähemale, mida laialdasemalt, mitmekülgsemalt ja elulähedasemalt neid võistlusi korraldame. Mida ettevõtlikumad, avarama silmaringiga, julgemad isetegevuses, täpsemad ja kindlamad nõudmistes, mida elulähedasemad igal astmel juhid on, mida avaramad iseteotsemise ja omaalgatuse võimalused jäetakse täitjatele, mida harmoonilisem, kokkukõlastatum on juhtide ja täitjate teotsemine, seda elulähedasemad, seda õpetlikumad ja meie riigikaitsele kasulikumad on töötulemused.

See töö on suureulatuslik ja raske. Kuid millal on eestlane kartnud raskusi? Ka meie suurtükiväelased pole ühegi raskuse ees peatuma jäänud, kui nende raskuste võitmise vajalikkus ja kasulikkus meile vajalikest selge on olnud. Ammugi ei jää suurtükimehed peatuma omavaheliste võistluste korraldamisel, sest on edukalt võisteldud isegi suurtükiväega ainult osaliselt ja kaudselt seotud erialadel — ratsavõistlustel, püssilaskmistel jne. Pealegi toovad need igakülgse eriala-võistlused peale õppuste vastu suure huvi tõusu ka suurt kasu nende õppuste ratsionaliseerimisele. Iga tõsise suurtükiväelase ülim püüd on täita oma osa meie kodukaitse töös võimalikult paremini, muuta tema poolt teostatavad õppused võimalikult huvitavamaiks, täiuslikumaiks ja elulähedasemaiks. Uus äsja kehtima pandud õppekava loob selleks avarad võimalused. Väljaõppe aja pikenedes suurenenud meeste arv soodustab seda ja ohvitseride vähesus otse tingib asjaolu, et kogu õpetamisel teotsev personaal oleks aktiivselt õppetööle rakendatud. Võistluse-elementidega sisetoodav huvi ergutab osavõtjaid selleks hoopis rohkem kui kuiv kuri käsk. Selle eduka läbiviimise eelduseks on aga kogu juhtkonna, eriti ohvitseride senisest „tunniandja“ seisukohast initsiaaliivirikka, laiade teadmistega varustatud loovate juhtide ossa asumine. Ametlikuks aluseks sellele tööle on SÕ-39 § 8 p. 4, kus üteldakse: „Huvi õppetöö vastu võib tõsta omavaheliste võistlustega.“ Kõrgemate suurtükiväejuhtide auväärseks ülesandeks on selle põhimõtte võimalikult laialt ulatuslikum rakendamine.

Suurtükiväeliste võistluste korraldamine on raskem ja keerulisem kui näiteks püssilaskmise võistluste korraldamine, kuid mitte ülesaamatult raske. Pearaskus esineb

õigupoolest ehk teataval määral asja uudises. Tegelikult ei tekita ju näiteks mingit raskust korraldada patarei suurtükisihitajaile omavaheline võistlus sihtimisabinõude seadete panemises täpsuse ja kiiruse peale eraldi ning kiiruse ja täpsuse peale korraga või jällegi patarei hobusemeestele võistlus hobusepuhastuse paremusele, kiirusele või hobuserakendamise kiirusele, paremale hobuseriistade hooldamisele teatava aja-perioodi (kuu, 3 kuud) vältel jne.

Nii võib väljaõppel ka kõige väiksema ühiku ülem korraldada oma meeskonnale temale kuuluval erialal võistlusi. Niisuguseid tehnilise väljaõppe ala võistlusi, kas mõnel üksikul või ka kõigil õppealadel võib korraldada nii patareis seestmistele võistlustele näol kui ka patareidevahelises ulatuses. Tingimata oleks aga patareide ja ka suuremate suurtükiväeüksuste vahel tarvis korraldada võistlusi kogu patarei lahingutegevuse ulatuses järgmistel aladel:

- meeste kokkutulek õppustele (väljapandavate %% nimekirjasolevaist);
- patarei rongile ja rongilt laadimine (näiteks laagritesse, laskmistele jne. sõitmistele või ka selleks otse eraldi korraldatud harjutustele);
- patarei rännakutehnika;
- luure korraldamine rännakul;
- TP luure, valik ja organiseerimine;
- VP luure, valik ja organiseerimine;
- tulepositsioonidele (kinnised, pool-lahtised) asumine;
- moondamine: kiirus ja otstarbekus;
- side: luure, organiseerimine, kiirus, moondamine, side alatine valmisolek ja lakkamatu tegevus, patarei (grupi) side korrapärane töötamine ja korralik teenimine;
- laskmine: luure ja vaatluse organiseerimine ja teostamine, märkide leidmine ja kättejuhatamine, tulejuhtimine ja numbrite tegevus;
- positsioonidelt lahkumine;
- materjalosa hooldamine;
- jne. jne.

Loov väim leiab ikka uusi ja uusi võimalusi, elulähedus aga näitab kätte need alad, millele antud olukorras kuskil suuremat tähelepanu tuleb pöörata. Tööle asudes leiame ka hindamiseks ja võrdlemiseks uusi pidepunkte, võtteid ja süsteeme. Otsival ja arenemisvõimelisel juhil on siin lai isetegevuse väli. Võistluste heaks kordaminekuks ja ergutamiseks on muidugi käsitatavad:

- moraalsed abinõud: meistrite, erimeistrite, üksuse-, väeosa-meistrite

Näide suurtükiväe moondamisest nüüdisajal: inglise raske välihaubits Läänerindel.

jne. nimetuste, erakorraliste puhkuste, ülemate kiituste jne. näol;

- materjalsed abinõud: rahalised tasud, auhinnad, meistri- ja teiste väliste märkide andmise jne. näol.

Kuna võistlusmomendi õppuste viimise eesmärgiks on:

- elustada ja ergutada suurtükiväe isetegevust ning süvendada ja põhjalikumaks muuta selle väljaõpet;
- kaasa aidata suurtükiväeksustele nende väljaõppe ja teotsemise mitmekesistamisele, kõigi suurtükiväe tegevusalade kokkukõlastatud edasiarendamisele ja selleks uute võimaluste ja võtete otsimisele;
- ühtlustada suurtükiväelist väljaõpet eri osades;
- anda võimalikult elulähedases olukorras teotsemisel igakülgne ülevaade suurtükiväe väljaõppest, selle puuetest ja saavutustest,

siis tagajärjed saavad seda paremad, mida mitmekesisemalt ja mida laiaulatuslikumalt neid võistlusi korraldatakse.

*

Toimetuse järelmärkus. Autor on käesolevaga üles tõstnud väga tänuväärse küsimuse. Kahtlemata on võistlus igasuguse tegevuse edukusele parimaks tagatiseks. Kuid võistlusmomendi sisseviimine õppegevusse eeldab, et see oleks teostatav kõigil aladel. Vastasel korral on karta, et need väljaõppe alad, milledes võistlusi korraldatakse, jäävad eelistatud olukorda nende alade suhtes, milledes võistlusi ei ole võimalik korraldada. Sellega oleks aga rikutud kogu väljaõppe harmooniline arendamine. Ses mõttes oleks huvitav, kui lgp. autor küsimuse kohta veel kord sõna võtaks ja lähemalt selgitaks, kas on võimalik võistlusi korraldada kõigil aladel. Erilisi raskusi tekitab näiteks võistluste korraldamine laktikaliste teemade peale. Samuti oleks huvitav, kui lähemalt selgitataks — mistõttu õigupoolest õppegevusse võistlusmomendi sisseviimisega kaader muutub mehaanilisest tunniandjast loova töö tegijaks ja kuidas ühe ja sama määrustiku käsitlemine võistlustingimuses ja ilma nendeta võimaldab luua esimeses juhtumis elulähedasemat olukorda kui teises juhtumis.

Aktiivne tangitõrje suurtükiväes.

Leitnant A. Poolus.

Artiklis käsitletud ala on aktuaalse tähtsusega ja autori ettepanekuid on soovitatav katsetada, eriti veel seetõttu, et Suurtükiväe Inspektor on küsimuse lahendamisele hiljuti juhtinud väeosade tähelepanu uue vastavasisulise juhendi laialisaatmisega.

Toimetus.

Sissejuhatus.

Kaasaja lahingutegevus sunnib erilist tähelepanu pöörama soomusmasinate (s/m) tõrjele.

Suurtükivägi peab organiseerima patareide tulepositsioonidel tangitõrjet enesekaitseks. Peale selle võidakse kergeid kahureid määrata veel eriülesandega s/m-vastaseks võitluseks. Kõike seda arvestades tuleb väljaõpet tangitõrje alal suurtükiväes teravalt silmas pidada.

Tangitõrjealane väljaõpe moodustab ühe tähtsama ala omaette, mida on tarvis õpetada ja arendada algusest peale süsteemikindlalt, samuti nagu iga teist laskeasjanduse ala. Väljaõppe süsteem peab koosnema reast õppustest ja harjutustest, kasvatades harjumusi ja võtteid.

Käesoleva artikli eesmärgiks on pakkuda materjali katsetamiseks lisaks Suurtükiväe Inspektuuri poolt väljasaadetud juhendile ja anda mõningaid näpunäiteid tangitõrje alal välisuurtükkidest laskmisel.

Kasutan edaspidi määranguid:

S/m liikumisnurk — nurk s/m liikumissuuna ja joone s/m-suurtükk vahel.

Vastuliikuv s/m — kui s/m liikumisnurk on väiksem kui 30°.

Põikiliikuv s/m — liikumisnurk on 30° või suurem.

Laskmise ettevalmistamine ja laskmine.

Esimese lasu laskmiseks s/m ilmumisel sobival laskeulatusel peab olema ettevalmistus tehtud nii, et suurtükiülemal käsklusteseerias tarvitseks ainult juhatada märk, määrata sihik ja anda sihtijale luba tule avamiseks. Sihtpunkti suhtes väljuda seisukohast, et kui see on normaalne, siis jätta see käskluses nimetamata. Normaalseks sihtpunktiks suunas lugeda vastuliikuv s/m-l kuju kese, kuna põikiliikuv s/m-l võtta see esiohtsale. Kõrguses sihtida normaalselt märgi ülemisele servale, milleks laskmise ettevalmistamisel suurendada peegeldaja seadet 1–2 t. võrra.

Märgi ülemisele servale sihtimine evib parremusi:

— sihtpunkt ei kao maastikul katte taha, nagu seda tihemini võib juhtuda märgi alumisele servale sihtides;

— jääb ära tülikas ja aegaviitev sihtpunkti vahetus, nagu seda tuleb teha sagedasti märgi kadumisel maastikuvoltidesse märgi alumisele servale sihtides;

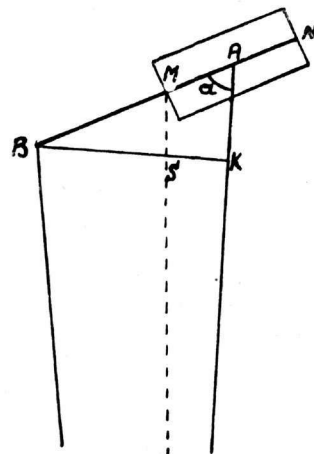
— kui märgi lähenemisel lähedatel kaugustel tuleb viia sihtpunkti allapoole, siis on seda kergem teha märgi sees kui märgist allpool.

Suurtükiülem mõõdab vaatlusi toimetades löhkemiste kallanguid suunas s/m kuju suurustes. Lõhkemise kallang mõõta alati sellest punktist, kuhu tahetakse tabamust, s. o. märgi keskelt. Parandus suunas teha võrdselt mõõdetud kallangule. Käsklusena on sobiv tarvitada sõna „kuju“, näiteks: „Vasakule 1/2 kuju!“. Sihtija teeb paranduse alati eelmisest sihtpunktist.

Põikiliikuva s/m peale tuleb sihtida teatava kujude arvu võrra s/m ette. Ettesihtimise suurust tuleb lugeda eespool selgitatud normaalsest sihtpunktist s/m liikumissuunas. Tulekäskluste lühendamiseks on sobiv tarvitada senise „Sihtida esiohtsast ette N tanki (kuju)“ asemel väljendust „eelis N“. Laskmiseks ette valmistatud suurtüki juures kujuneks s/m ilmumisel käskluse näiteks sääraselt: „Suund 2; tangirühm; vasakpoolne tank; eelis 1; sihik 18; tuld!“.

Ettesihtimise suurus (E) oleneb s/m liikumiskiirusest (V), mürsu lennuajast (T), s/m liikumisnurgast (α) ning s/m pikkusest (p) ja laiusest (l).

Oletame, et lasu momendil s/m keskosas, kuhu tahame tabamust, on punktis A (joonis 1). Mürsu lennuaja kestel aga see liikus punkti B. Et saada tabamust s/m keskosasse punktis B, peame sihtima punkti B.

Joonis 1.

Et s/m kiirus $V_{km/t} = \frac{V}{3,6}$ m/sek, siis joone AB pikkus on $\frac{V \cdot T}{3,6}$ ja suurtüki juurest näeme seda BK = $\frac{V \cdot T \cdot \sin \alpha}{3,6}$ pikkuses. S/m näeme aga pikkuses $p \cdot \sin \alpha + 1 \cdot \cos \alpha$, mis ongi ettesihtimise suuruse mõõtüksus või kuju pikkus antud juhtumis. Seega BK väljendatud kuju pikkustes on võrdne $\frac{V \cdot T \cdot \sin \alpha}{3,6 (p \cdot \sin \alpha + 1 \cdot \cos \alpha)}$ ja kuna eelist arvestatakse s/m eesservast alates, siis joon BS = E = $\frac{V \cdot T \cdot \sin \alpha}{3,6 (p \cdot \sin \alpha + 1 \cdot \cos \alpha)} - 1/2$.

Toodud avalduse lihtsustamiseks võime selles asendada suuruse $p \cdot \sin \alpha + 1 \cdot \cos \alpha$ suurusega p. Nende vahet selgitab alljärgnev tabel.

S/m liikumisnurk (α)	Kergetank**) p = 4,28 m l = 2,08 m	Rasketank**) p = 7,20 m l = 2,73 m
	p · sin α + 1 · cos α	
90°	4,28	7,2
60°	4,8	7,5
45°	4,5	7,1
30°	4,0	6,0

Nagu siit näha, ei tekita avalduse lihtsustamine kuigi suurt viga, seepärast võib kirjutada, et

$$E = \frac{V \cdot T \cdot \sin \alpha}{3,6 \cdot p} - 1/2; *)$$

Näide: Tank, mille pikkus on 5,76 ja laius 2,15 m**), liigub 60° all; kiirus 16 km/t; kaugus 800 m; tulistab 76 v kahur.

$$E = \frac{V \cdot T \cdot \sin \alpha}{3,6 \cdot p} - 1/2 = \frac{16 \cdot 1,5 \cdot 0,87}{3,6 \cdot 5,76} - 1/2 = 1/2;$$

Endastmõistetavalt tuleb arvestada ka külgtuule mõju, mis võib muuta eelist kuni 1/2 kuju võrra.

On olukordi, kus luureandmete põhjal saab ette valmistada täpseid laskeandmeid s/m-te tulistamiseks.

On otstarbekas koostada ja anda suurtükiülemaile tabelid arvutatud eelistega.

Eespool on näitena koostatud tabel 76 v kahuri jaoks kergetankide (p = 4,28; l = 2,08)**) tulistamiseks.

*) Samuti on tahetud arvatavasti väljendada suurust E ka „Söduris“ nr. 48-49 — 1939 lk. 1079, kuid sinna on nähtavasti eksikombel sattunud viga.

**) „Heigl's Taschenbuch der Tanks, 1935“ andmetel.

Kaugus	V km/t	S/m liikumisnurk			
		30°	45°	60°	90°
400	8	-1/4	-1/4	-1/4	0
	16	0	0	0	1/4
	24	0	1/4	1/2	1/2
	32	1/4	1/2	1/2	1
600	8	-1/4	0	0	0
	16	0	1/2	1/2	1/2
	24	1/2	1/2	1	1
	32	1/2	1	1	1 1/2
800	8	0	0	0	1/4
	16	1/4	1/2	1/2	1
	24	1/2	1	1 1/2	2
	32	1	1 1/2	2	2 1/2
1000	8	0	1/4	1/2	1/2
	16	1/2	1	1 1/2	1 1/2
	24	1	1 1/2	0-10	0-10
	32	1 1/2	0-10	0	1/4
				0-10	0-10
		1/4	1	1 1/2	

Märk „—“ arvude ees tähendab, et sihtpunkt tuleb viia s/m esiotsast antud eelise võrra s/m sisse.

Praktiliselt on tabelis küllaldane täpsus 1/2 kuju ja jätkub ka ainult kolmest suunast, nimelt: 30°, 60° ja 90°, sest 60° ja 45° vahel on tegelikult raske vahet teha.

Nagu tabelist näha, läheb ettesihtimise suurus suuremate liikumisnurkade ja kauguste juures õige suureks, mis raskendab sihtimist. Seepärast tabeli koostamisel ses juhtumis osa ettesihtimise suurust võtta ümmarguse ($\pm 0-10$) nurgamõõtja parandusega, nagu see toodud näitena ka tabelis 1000 m peal. Teisest küljest võttes ei tulegi peagu tegelda ettesihtimise suurustega üle 1 1/2 kuju, kui on tegemist tankidega, sest nende harilikuks kiiruseks maastikul tuleb lugeda 16 km/t, mis võib vahel harva tõusta kuni 24 km/t. „Tankide kiirusel — lahingukiirusel — on oma piir, mida määravad koguni muud tegurid kui tangi tehnilised omadused. Selle piiri on vanemadki tangid juba ligikaudu saavutanud ja selle ületamine on modern-tangitehnikale lootusetu, kõigest optimismist hoolimata.“*)

Väljaõpe.

Väljaõpe s/m-te tulistamiseks jaguneb kätte järku: 1) suurtükirüüma ja 2) sihtija ja pööraja väljaõpe.

Suurtükilema väljaõppe eesmärk on õpetada ja harjutada:

a) valmistama tuleskeemi ja tegema ettevalmistusi laskmiseks;

b) kätte juhutama sihtijale ja pöörajale märki;

*) „Tiede ja ase“ nr. 4 — 1937.

d) määrama s/m liikumissuunda, kiirust ja mөөteid;

e) kiiresti hindama lõhkemiste kallanguid ja tegema vastavaid parandusi.

Tuleskeemi koostamisel võib eeskujuna kasutada V. Ugandi „Sõjatopograafia“ lk. 139 ülemist joonistust, kuid nurkjaotisteta. Kaugused määrata ja peale kanda sihikujatistest. Tuleskeemile kanda ka oma jalaväe asetus, mida laskmise kestel tuleb eriti silmas pida. Märki kiireks kättejuhatamiseks tuleb kanda tuleskeemile ja õpetada selgeks pöörajale ja sihtijale kindlaksmääratud suunad. Mõnikord kasutatakse märkide juhutamiseks kellaaegu, ette kujutades kella numbrilauda, kusjuures suurtükiraua suund on alati kell 12.

S/m liikumiskiiruse ja suuna määramist saab õppida ja drillida ainult selleks korraldatud õppustel. Kiiruse määramisel on otstarbekas õppida määrama kiirusi 8, 16, 24 ja 32 km/t. Suuna määramisel õppida määrama nelja suunda: 90°, 60° 30' ja 0°.

Sakslased määravad*) s/m suuna ainult 20°, 45° ja 90° abil, kusjuures peavad suure alguskiirusega (825 m/sek) tt-kahuri juures küllaldaseks alates 600 m sihtida 90°–45° liikumisnurga puhul alati ühesuguse eeliga ja 45°–0° puhul keskele.

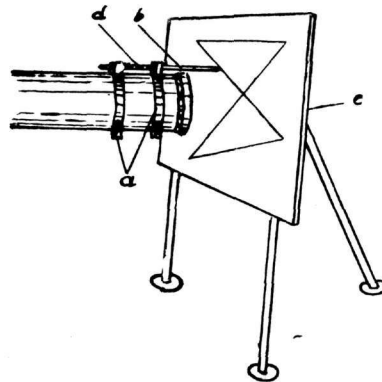
S/m tüübi, s. o. tema mөөdete ja võimete tundmaõppimiseks tuleks korraldada mõned eritunnid, kuna selgeksõppimine toimuks õpiliste omaalgatusel, kui elu- või klassiruumi seintele on üles seatud s/m joonised ja siluetid. S/m tüüpi peab oskama määrata silueti järgi.

Numbrite, eriti sihtija väljaõppe eesmärk on muuta numbrite töö ja koostöö automaatseks. Sihtijat tuleb õpetada ja harjutada sihtimisabinõude ja mehhanismide põhjalikus tundmises ja arendada vilumust ja võtteid kahuri kiireks sihtimiseks. Kuna laadimine segab alati sihtija tööd, siis peab see toimuma pärast lasku 2–3 sek. jooksul, kui suitsu või tolmu tõttu sihtija ei näe veel märki. Siit järeldus, et laadimisharjutused evivad suurt tähtsust.

Pöörde- ja tõstemehhanismide tundmaõppimiseks ja kiireks käsitemiseks on sihtijale vajalik teha drilli, milleks võiks kasutada mitmesuguseid võtteid. Üks nendest oleks „pime sihtimine“. Sihtijale on nurgamööõtja vaatlusväljas näha märk. Sihtija peab hindama märki kallangu niitide ristist, kallangu ümber hindama pöörde- või tõstemehhanismi ringideks ja nurga-

mööõtjasse vaatamata pöörama niitide risti märgile. Mõningate harjutuste järel suudab keskpärane sihtija sellega rahuldavalt toime tulla, kuid seda tuleb drillida kiirete, õigete ja automaatsete liigutusteni. Endastmõistetavalt tuleb alguses drillida ainult pöörde-, siis ainult tõstemehhanismiga ja lõpuks mõlemaga korraga.

Pöörde- ja tõstemehhanisme käsitsedes tuleb kiiruse saavutamiseks nendega töötada korraga, nõnda et suurtükiraua suue liiguks sirgjooneliselt. Selle kontrolliks ja huivitavaks õppevahendiks on väga lihtne seadis (joon. nr. 2), mida sakslased kasu-

Joonis 2.

lavad oma tt-kahurite meeskondade väljaõppel. Suurtükiraua suudmele on kinnitatud klambrite (a) abil metallvarb või toru (b), mida vedru (d) alatiselt ettepoole surub. Toru otsa on asetatud pehme pliats, mis raua liikudes joonistab raamile (e) asetatud paberile joone, mis iseloomustab sihtija tööd. Tähendatud õppevahendit võib õppuse juhataja kasutada koos sekundimööõtjaga mitmesugusteks harjutusteks, õpilaste omavahelisteks võistlusteks jne. Kujukamaks näiteks oleks järgmine harjutus: suurtüki ees 25–50 m kaugusel kilbil on 4–5 miniatuurset tangikuju mitmesugusel kõrgusel; sihtijale antakse märkide järjekord; käskluse järel sihtija sihib märkidele antud järjekorras. Õigesti sihtimise kontrolliks instruktor sihib enne märkidele ja märgib raua küljes oleva pliatsiga vastavad punktid paberile. Õpilase sihtimisel tekkinud joon peab läbima instruktori punktid.

Kui eelharjutustel on saavutatud sihtija käte töös rippumatus teineteisest, ei tee sihtijale raskusi ka oma nime kirjutamine paberile eestoodud õppevahendiga.

Pärast eelharjutuste sooritamist minna üle sihtimisharjutustele püsivate märkide

*) „Die Panzertruppe“ nr. 8 — 1939, lk. 273.

peale. Harjutuste eesmärgiks on arendada täpset ja kiiret sihtimist ning sihtija ja pööraja koostööd. Märkideks võiks olla ühel kaugusel (25–50 m) 6–10 $\frac{1}{10}$ kuni $\frac{1}{20}$ tangikuju märklehte või musta ruutu mõõdus 10×10 cm, vahedega 1–2 m. Sihtimist teostada esiteks märkide järjekorras vasakult paremale ja vastupidi, hiljem instruktoriga poolt märgi nr. nimetamise järgi.

Sihtimise kontrolli teostada bussooliga, milleks on vajalik bussooli kinnitusabinõu suurtüki külge, mida on kerge valmistada. Suurtüki raua ja hälli ümber kilbist ettepoole asetada 76 v rännakukaitse eeskujul kinnitatav raudklamber, mille külge konstreeeritud käärpikkusilma puukruvi taoline alus ja püsttelg bussooli jaoks sääraselt, et bussool jääks rauast paremale.

Püsivaile märkidele sihtimisel harjutada sihtimist mitmesuguste ettesihtimis-suurustega, kus jällegi kontrollida sihtimist bussooliga.

On soovitatav korraldada sihtimisharjutusi ka teatavaks ajaks (ca 10 sek.) ilmuvaile märkidele.

Sihtimisharjutusi liikuvaile märkidele alustada siis, kui sihtija ja pööraja koostöö on juba arenenud, s. o. kui nad oskavad sihtida püsivaile märkidele eeliseaga $\frac{1}{2}$, 1, $\frac{1}{2}$ ja 2 kuju ja suudavad minutis teha vähemalt 10 sihtimist.

Liikuvaile märkidele sihtimisharjutusi alustada vastuliikuvale tangikujule ja siit üle minna sihtimisele 90° liikumisnurga all liikuvale tangikujule, esiteks normaalse sihtpunktiga, pärast ettesihtimisega.

Tuleb silmas pidada, et tangikuju suurus, kaugus ja liikumiskiirus oleksid kokkukõlas. Kui ette kujutada tanki 800 m kaugusel, kiirus 16 km/t, siis sellele vastav tangikuju 80 m kaugusel peab olema ka 10 korda vähendatud ja liikumia kiirusega $1,6 \text{ km/t} = 0,44 \text{ m/sek}$.

Liikumisenurkade 60° , 45° , 30° all ja murdjooneliselt liikuvate tangikujude peale sihtimisharjutuste teostamine jätta kui rohkem vilumust nõudvad harjutused viimasesse järjekorda.

Sihtimisharjutusteks luua võimalikult võrdne olukord tegeliku laskmisega; alati korraldada sahraav, sest selle olemasolu muudab väga palju pööraja tööd ja harjumusi. Sihtija kiire töötamise ajal teha ka laadimisharjutusi.

Sakslased seavad oma tt-kahuri meeskondade väljaõppel üles kolm põhimõtet:

1. Välisõppustel ei räägita, vaid teotetakse.

2. Ei ühtegi sihtimisharjutust sekundi-mõõtjata ega sihtimist kontrollimata.
3. Ei ühtegi sihtimisharjutust laadimisharjutuseta.

Need on põhimõtted, mis sobivad käesoleval alal väga hästi ka meile.

Laskeharjutused. Nagu sihtimisharjutuste, nõnda ka laskeharjutuste korraldamiseks sissepandavate raudadega tuleb luua laskeharjutuste läbiviimiseks kindel süsteem kindlate normidega. Alltoodud harjutusi võiks eespoolnimetatud süsteemi loomiseks katsetada. Harjutuste järjekord tahab olla ka nende läbiviimise järjekorras.

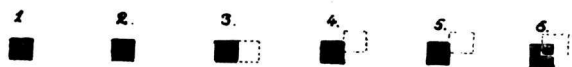
1. Tiheduslaskmine: märk — püsiv $\frac{1}{20}$ vastuliikuv tangikuju märkleht valgel või kollasel kilbil $0,7 \times 0,7$ m; kaugus — 50 m; padruneid — 3 või 4; aeg — seeria laskmiseks 60 sek.

2. Kiirtuli tule ülekandmisega märgilt-märgile: märk — 6 püsivat $\frac{1}{20}$ 90° all liikuva tangikuju märklehte 2 m vahedega; padruneid — 6; aeg — esimesest lasust viimse lasuni 60 sek.

3. Harjutus nr. 2 ettesihtimisega.

4. Tule ülekandmine ühes sihtpunktis muutmisega: märk — 6 musta ruutu 10×10 cm 2 m vahedega; ruutude juures on sihtijale nähtamatud märgisuured kontuurid vastavalt märgi tulistamiseks antud käsklusele; kaugus — 50 m; padruneid — 6; aeg — sama, mis harjutuses nr. 2.

Harjutuse täitmiseks ja märkide selgitamiseks toon näite. Märgid on nagu joonisel 3. 1. ja 2. märk tulistati normaalse

Joonis 3.

sihtpunktiga. Tabamused peavad olema mustades ruutudes. 3. märgi tulistamiseks suurtükiülem annab käskluse: „Paremale üks kuju!“. Sihtija viib sihtpunkti ühe kuju võrra paremale. 4. lasu jaoks suurtükiülem käskleb: „Üles pool kuju!“. 5. märgi tulistamiseks käsklust ei anta ja sihtija jätab sihtpunkti samasse, kus oli 4. märgil. Käsklus 6. märgi jaoks: „Vasakule pool kuju!“.

Märgid 3.–6. lugeda tabatuks, kui tabamused on kontuurjoontega ruutudes.

Siin toodud märgid on ainult näiteks. Märgid korraldab igakord enne harjutusi õppuse juhataja omal äranägemisel.

5. Vastuliikuv tangi tulistamine: märk — vastuliikuv $\frac{1}{10}$ tangikuju; kaugus —

100—25 m; padruneid — 6; aeg — esimest lasust viimse lasuni 45 sek.

6. Sama, mis harjutus nr. 5, kuid märkiks 3—5 tangikuju; aeg — sama, mis harjutuses nr. 2.

7. 90° all liikuva tangi tulistamine: märk — sama, mis harjutuses nr. 5; kaugus — 50 m; padruneid — 6; aeg — sama, mis harjutuses nr. 2.

8. Sama, mis harjutus nr. 7, kuid ette-sihtimisega ($\frac{1}{2}$ —2 kuju).

Tabamused saadakse kujusse, kui muudetakse nurgamõõtja seadet, kuid on soovitatav harjutust läbi viia harjutus nr. 4 põhimõtete järgi. Selleks on vajalik ratas-tel liikuv $0,7 \times 0,7$ m kilp, millele kinnitada $\frac{1}{20}$ tangikuju märkleht.

Tabamusteks lugeda kuuliauke, mis on kaetavad märgisuuruse tangikujuga, mille keskkohat asetada määratud ettesihtimise suuruse võrra märgi keskkohast ettepoole.

9. 60°—30° all liikuva tangi tulistamine: märk — sama, mis harjutuses nr. 5; kaugus — 75—25 m; padruneid 6; aeg — sama, mis harjutuses nr. 2.

10. Sama, mis harjutus nr. 9, kuid ette-sihtimisega ($\frac{1}{2}$ —2 kuju).

Harjutuste juures on ära jäetud liikuva märgi kiirus. Selleks õppuste juhatajal võtta võimalik s/m kiirus õpilaste edasijõudmise järgi ja ümber arvutada miniatuurpolügooni jaoks. Ka on ära jäetud harjutuse täitmise tingimused, mis peavad selguma katsetamise juures. Harjutusi 2—10 (incl.) on soovitatav hinnata keskmise tabavuse aja järgi, s. o. harjutusele kulunud aeg jagada tabamuste arvuga. Teine hindamisviis oleks tabamuste arvu järgi. Õpilastes võistlusmeeleolu tekitamiseks hinnata tagajärgi mitmesuguselt, näiteks väga hea, hea, rahuldav, nõrk ja 0.

On soovitatav hinnata ka sihtimisharjutusi samade põhimõtete järgi.

V e n e l a s e d soovivad oma suurtükiväes (1927. a. kahuri) tangitorjeõppustel kasutada järgmisi harjutusi.*)

Ülesanne nr. 1. Sihtimise täpsuse ja ühtlustamise drill. Viiakse läbi nii nagu meil varem tehti püssi sihtimise algõppusel kolmnurga vedamist. Normaalselt kolmnurga küljed ei või kaugusel 70 m ületada 1,5—2 cm.

Ülesanne nr. 2. Sihtimise täpsuse ja kiiruse drill ilmuvale märgile. Õppus viiakse läbi kas miniatuurabinõudel või maasti-

kul. Märk ilmutatakse teatavaks ajaks, mille kestel pööraja ja sihtija peavad suurtüki sihtima. Sihtimise kontrolliks tõestatakse märk uuesti. Ülesanne loetakse täidetuks, kui sihtimine on läbi viidud 10 sek. jooksul.

Ülesanne nr. 3. Sihtija ja pööraja drill täpseks ja kiireks sihtimiseks 2—3 märgile ühel kaugusel. Märgid ilmutatakse 10 sekundiks. Ülesanne loetakse täidetuks, kui sihtimine kolmele märgile kaugusel 800—1000 m on läbi viidud 45 sek. jooksul. Ülesande tingimusi raskendatakse järkjärgult märkide nurkvahe suurendamisega, sihtimisaja lühendamisega ja märkide mitmesugusele kõrgusele asetamisega.

Ülesanne nr. 4. Ülesanne nr. 3 laskmisega sissepandavast rauast. Kaugus 200 m. 3 märki mitmesugusel kõrgusel. Padruneid: 15. Tabamusi — üks igasse märki. Aeg: 45 sek. Suurtükk proovitakse laskmisega enne harjutuse algust.

Ülesanne nr. 5. Sihtija ja pööraja drill täpseks ja kiireks sihtimiseks mitmesugustel kaugustel ilmuvaile märkidele. Läviviimise viis sama, mis ülesandes nr. 3. Aeg sihtimiseks 1 min. 20 sek.

Ülesanne nr. 6. Ülesanne nr. 5 laskmisega. Kaugus 150—200 m. Märgid mõõdus 25×25 cm. Märkide arv — 4. Padruneid 20. Aeg 60 sek. Igasse kujusse üks tabamus.

Ülesanne nr. 7. Drill sihtpunkti muutmise-ga. Harjutus viiakse läbi maastikul õiges mõõdus tankmaketi abil. Suurtükiülem annab sihtpunkti muutmiseks käsklused ja sihtija ning pööraja täidavad. Sihtimist kontrollitakse. Alguses sama harjutus viiakse läbi seisva tangikuju peale.

Ülesanne nr. 8. Sihtimine suurtüki suunas liikuvale tangile. Eesmärk — drillida sihtijat hoidma võetud sihtpunkti. Kaugused ja tangi mõõted tõelised. Tuleb püüda sihtija töötamist mõlema käega.

Ülesanne nr. 9. Drillida sihtijat sihtpunkti valikul põikiliikuvale tangile ja pöörajat — jälgima suurtükiga tanki, arvestades ettesihtimise suurust käskluste järgi. Alguses drillida sihtijat ja pöörajat eraldi. Lukustaja peab jälgima, et õigeaegselt pandaks käskluses määratud sihik.

Ülesanne nr. 10 ja 11. Drill fугasspolügoonil ja eelmiste harjutuste kordamine.

Ülesanne nr. 12. Harjutus lahingulaskmiseks ja meeskonna väljaõppe katseks. Suurtüki peale 2 praktika-mürsku. Kahest lasust saavutada üks tabamus.

*) „Artilleriiski žurnal“ nr. 2 — 1938, lk. 92—96.

Lõppeks.

S/m-te tulistamine suurtükkidest nõuab kahtlemata õppeajast endale teatava osa. Ka praegu kasutada olev laskemööna norm laskmiseks sissepandavaist raudadest on küllalt suur, et sooritada vajalist arvu harjutusi. Normis lubatud 25% leegi- ja suit-

sukuulidega saab korraldada väga häid harjutusi maastikul tegelikel kaugustel, milleks vajalikud kal. 7,62 sissepandavad raudad.

Loodan, et eespool toodud read asja elavnemiseks väiksegi tõuke annavad, tähelepanu ja katsetamist leiavad ning sel alal mõttevahetusi tekitavad.

Ungaris 1939. a. suvel ratsamatkal.

Kapten E. Vellend.

Ungaris on traditsiooniks korraldada iga aasta Stefan Horty v. Nagybánya nime- list ratsamatka. Matka korraldajaks on Ungari maaomanike ratsaühing. Matkast kut- sutakse osa võtma peagu kõigist Ungarile sõbralikest riigest suurtükiväe või ratsaväe ohvitseri ja seltskonnategelasi, nii daame kui ka härrasid, kes on huvitatud ratsaasjandusest ja kaasa töötavad selle arendamisele. Kutseid on saadetud alates 1932. a. ka Ees- tile. Tavaliselt on Eestist olnud osavõtjaid kaks: üks tegevteenistuse ohvitser sõjaväest ja üks reservohvitser Kaitseliidust. Möödun- nud suvel aga oli Eestist vaid üks osavõtja.

Need matkad on teostatud peagu alati varasuvel, et vältida kesk- ja ka hilissuve suurt kuumust. Matka lähe ja lõpp on ikka olnud Budapesti läheduses ja matkal on läbitud ka mõnda puszat. 1939. a. aga algas matk esmakordselt suve teisel poolel, millal Ungaris nisupõllud juba koristatud. Samuti esmakordne oli matka korralda- mine Põhja-Ungaris, kus ei ole pusztaid ja maastik on tugevasti mägine.

Matka eesmärgiks oli nagu eelmistel aastatelgi tutvustada osavõtjaid praeguse Ungari elu-oluga, rahva omapära ja kom- metega, poliitilise meelsuse, ratsaasjanduse, hobusekasvatuse, põllumajanduse ja täht- samate tööstusharudega.

Matka kestus on olnud ikka 2—3 nä- dalat, mis aja jooksul on läbitud umbes 300—600 km, kusjuures päevateekonna pik- kuseks on olnud 25—50 km ja ratsamatka kestel on peetud 1—2 puhkepäeva.

Tavaliselt läbitakse hulk väiksemaid lin- nu ning lugemata arvul külasid ja mõisu.

Möödunudsuvine ratsamatk oli üldjoon- tes analoogiline eelmiste aastate matka- dele ja allpool on toodud isiklikke mul- jeid ja tähelepanekuid sellest matkast enam-vähem kronoloogilises järjekorras,

vältides kõike seda, mida leidub Ungari kohta õpperaamatutes (nagu ajalugu ja maadeteadus).

I.

Lahkumisel Tallinnast (14. juulil) olid meil ilmad võrdlemisi halvad: üks vihma- sagar järgnes teisele ja varjus oli temp. vaid +13—14° C. Vilniuse ja Varssavi va- hel aga kippus tolm vagunis liiga tegema ja Varssavist edasi sõites andis end tunda juba päris korralik kuumus.

Kuni Vilniuseni oli sõitjaid rongil väga vähe. Vilniusest kuni Varssavini aga olid kõik vagunid rahvast tungil, isegi waguni koridorid. Siin äratas tähelepanu tohtu suur hulk sõjaväelasi-reisijaid. Ka raud- teelaste ja üldse kõikide vormikandjate vorm sarnanes üldjoontes sõjaväelaste vor- miga. Kõik vormikandjad tervitasid üldise sõjaväelise tervitamiskombe kohaselt, kus- juures aga neil ainult kaks esimest sõrme olid sirged, kuna teised painutati peo- pesasse.

See mundrimeeste rohkus vagunites ja kõikjal jaamades oli häiriv, vihjates kui- dagi eelolevale kõuele. Ka kontrollis Poola piirivalve passe ja kaasasolevat raha kui- dagi väga uurivalt ning kõiki üle riigipiiri tulevaid ja minevaid reisijaid justkui kaht- lustades. Või paistis see ainult nii — kes teab.

Igatahes 15. juuli õhtul täpselt ettenäh- tud kellaajal, kell 2130, saabus rong Vars- savi peajaama. Jaamas oli pooleli remont või mingisugused ümberehitamistööd. Töö- lised töötasid ka õhtul ja öösi. Varssavi jaam iseenesest jättis täiesti miljonlinna jaama mulje. Hulk rööpmeid, teid ja via- dukte, palju rahvast jaamas, üks rong saa- bub, teine väljub. Pakikandjad kannavad kohvreid, käruga veetakse pagasi, infor-

matsioonibüroo ja informatsiooniametnike ümber sagib ja trügib rahvast.

Varssavis tuli ümber istuda teisele rongile (otseühendus Varssavi-Budapest), mis juba järgmisel hommikul kell 0700 jõudis end. Poola-Čehhoslovakkia piirile, Zilina piirijaama. Tavalised piirikontrolli toimingud, ja peagi veeres rong edasi Čehhoslovakkia territooriumil, mis mägismaana on looduslikult väga ilus. Kuivõrra ta on mägine, see selgub näiteks juba sellestki, et umbes 180 km teekonnal esines 11 tunnelit ja et peagu kogu aeg rongi liikudes võis vaguni ühest või teisest aknast näha eesolevat vedurit ja mõnda veduri järel olevat vagunit, niivõrra lookles raudtee.

Ungari piirile Losone'i jaama jõudmine oli kella 1030 paiku. Jällegi tavalised piirikontrolli toimingud, mis möödusid kiiresti ja lihtsalt. Jällegi vahetusid raudteelaste ja kõikide mundrikandjate mundrid. Ungarlaste vorm on lihtne frenč-kuub, meil tuntud „anderkoppi“-taolise mütsiga. Märkata aga on, et üks ese on sõjaväelastel ja politseinikel enam kui seda mujal oled harjunud nägema. See on mõök. Ja seda mõõka nad kannavad näiliselt uhkuse ja armastusega.

Maastik algul sarnaneb end. Čehhoslovakkia mägismaastikule, kuid rongi kihutades enam Ungari sisemaa poole vähenevad mägede kõrgused ja nende järskused. Pinnas muutub viljakandvamaks ja haritumaks, ikka enam ja enam näeb silm põlde, aedu, istandusi. Asulad muutuvad sagedamaks, rahvastik on tunduvalt tihedam, maa toidab enam. Ikka tihedamaks muutub ka raudteejaamade võrk, kust ikka enam ja enam tuli reisijaid peale, sõiduks oma riigi pealinna Budapesti. Viimasega oli võimalus tutvuda 2 päeva enne ja 5 päeva pärast ratsamatka.

See aeg oli küll lühike tutvumiseks säärase linnaga nagu seda on Budapest, mis asetseb põhjast lõunasse 18- ja idast läände 22-km maaalal, milles on üks miljon ja eeslinnadega kokku 1,5 miljonit elanikku, umbes 1865 tänavat ja 27200 maja, kus mõnede tänavate pikkus on 7 km ja kus tegevus ja elu keeb ööd ja päevad, ikka aastast aastasse 24 tundi ööpäevas, ning kus nii erakordselt rohkesti igasuguseid vaatamisväärsusi.

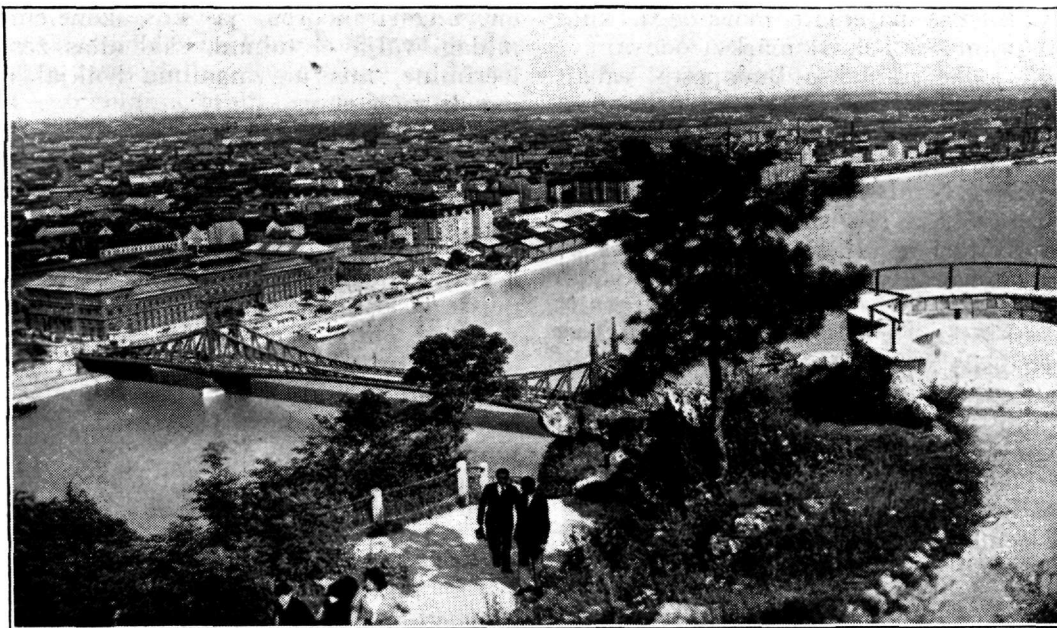
Kuid ka selle aja jooksul nähtust ei ole mõtet kõike kirjeldada, kuna paljut võib leida reisibüroode kaudu levitatavaist vastavasisulistest brošüüridest. Märgiksin vaid, et orienteerumine Budapestis on eriti lihtne. Lamades S-kurvis voolab Doonau läbi

linna, jagades ta kaheks: vasakul, tasasel kaldal asetseb uus linn Pest ja paremal järjal kaljusel ja metsaga kaetud mägisel kaldal vana linn Buda. Juba Doonau on see, mis väldib eksimist nende kahe linnaosa vahel ja haruldaselt sirgjooneliselt planeeritud Pest kergendab suuresti orienteerumist.

Mitte asjata ei nimetata Budapesti „pealinnade pärliks“, „Doonau kuningannaks“, „tervisallikate maailmalinnaks“, „veini, laulu ja armastuse linnaks“ jne. Ungari on uhke oma pealinnale ja selleks on tal ka põhjust. Siin ei ole vaja võõral otsida, et ilu avastada; Budapest näitab end kõikjal ilusana. Uhked paleed, ilusad, laiad ja sirged peatänavad, toredad pargid ja promenadid, rohked ajaloolised ja nägusad amsambad, 5 silda, mis ühendavad Budat Pestiga, imposantsed ehitised nagu parlamendihoone ja kuninglik loss, Sankt Gellért'i mägi oma vana tsitadelliga, mis õhtuti tulede põledes muinasjutulossina alla linna särab ja kust avaneb ainulaadne ja harukordselt ilus panoraam kogu Budapestile ja ta ümbruskonnale; lõpuks Margaretisaar oma spordiväljakutega, ujulatega, soojade mineraalveeallikatega ja parkidega—kõik need teevad peatuse Budapestis väga ilusaks ja suurendavad Budapesti võlu. Teatrid ja kinod, haruldaselt suur arv kohvikuid, kontsert-, meeleolu- ja lõbustuslokaale annavad linnale pulsseeriva suurlinna elu. Samas, pealinna läheduses, on umbes 500 m kõrgusel merepinnast rida suvitiskohti, puhkepaiku ja tervistkosutavaid sanatooriume.

Mis puutub ungarlaste välisesse ellu ja kombeisse käitumises, siis selles on palju vabadust tunnete avaldamises, kodusust ja julgust talitada nii kuidas hetkel soovitakse; kõige selle juures sattumata ebakohastesse liialdustesse.

Kui jalutada õhtul näiteks Gellért'i mäele, võib sääl näha noorust ring-, pandi-, laulu- ja igasuguseid teisi mängu mängimas, kusjuures kogu aeg mängijate pere vaheldub, kuna uusi mängijaid tuleb juurde, ja kel mängust villand, see lahkub. Ei tehta mingit küsimust sellest, kes on juurdetuli, kes lahkuja, mängu hoog ja ind on kogu aeg omal kõrgusel. Igalpool ümbritseb mängijaid hulk pealtvaatajaid, kes südamest mängu käigule kaasa elavad, lauldes ja kilgates, kus seda vaja. Või siis sama mäe alleedel, kindlusevaremeis ja treppidel, Budapesti parkides, promenadidel, Doonau kallastel jne., igalpool kus leidub pinke puhkamiseks, — võib ikka ja

Ülevaade Budapestile St. Gellérti mäelt.

alati näha istumas paarikesi, kehad tugevasti üksteise vastu surutud, käed piha või kaela ümber. Või siis poollameskil, pea teise rinnal, vaadates üksteisele silma. See üksteisele siiralt ja truult silmavaatamine on ungarlaste üldine, ilus ja julge komme. Meil sageli põikleb vaade ei tea kus, kui kõneleme kellegagi, ja on isegi arvamus, et kõnetatavale silma vaadates võib oletada ka tingimata suuri ja eriti sooje tundeid. Ei, see on viisakus, austus ja südamepuhtus, kui julgetakse üksteisele silma vaadata.

Ja nii, kuus kord istudes võetud on poos, nii ollakse, hoolimata rahva lakkamatust möödavoolust. Samuti armsalt kõnnitakse ka jalutades, ikka nii nagu see kahele sel hetkel hea. Nii vabalt ja teesklematult istutakse ka kohvikuis ja lokaales ja iga paar, grupp või suurem seltskond toimib ja oleskleb täiesti oma soovi kohaselt, mitte lastes end häirida teistest ja ka oma meeleolupuhangutega sugugi mitte eksitades lokaali kaaskülastajaid. Kui kõndida mööda Doonau kallast, kus kohvik-lokaalid pidevalt üksteise kõrval vähemalt kilomeetri pikkuses reas, on pilt meie oludele ja meie silmale otse imestamapanev. Pean nimeutama, et Budapesti laiade kõnniteede tõttu 99% kohvikuis ja restoranides on laudu mitmes reas paigutanud tänavale. Laudade vahel postamentidel elektripirnid ja pottides puud ning enamused pealt kaetud present- või linasest riidest katusega.

Need kohvik-lokaalid on õhtuti rahvast täis. Kõigis neis mängib orkester, enamuses mustlasorkester mustlasmuusikaga. Suurim mustlasorkester, õigupoolest mustlaste laste orkester, mängib Budapesti tuntud kohvik-restoranis „Ostende“. See on sama orkester, mis mõni aasta tagasi külastas ka Tallinna, esinedes kinos „Gloria“. Huvitav on jälgida selle orkestri mängu. Orkestrit juhivad ka lapsed ise järjekorras ja laulavad ka saatelaule. Nende juht esineb vaid kord õhtu jooksul, kusjuures ta mängides ning orkestrit juhtides ühtlasi demonstreerib viiulimängu vasaku ja parema käega, tagurpidi viiulil ja poognal viiuliga ja rida igasuguseid teisi võtteid.

Tüüpilised on ka Budapesti veini-õllebaarid. Vein on sääli odav ja seda müüakse liitriga suurtes pokaalides. Ka Ungari õlu on hea, meie omast veel veidi paremgi.

Muidugi nii vein kui ka õlu on müügil mitmes headuses ja vastavalt headusele on ka hind. Meie rahas aga ikka odav. Siis on veel kuulus ja tõeliselt hea jook, õigemini kange naps, aprikoosibrandy, nimetusega barackpálinka. Seda ei võeta söögi alla, nagu meil viina. Selleks on Ungaris vein. Lõpetanud söömise, loputakse suu veega puhtaks, et maitse selge oleks ja siis rüübatakse maitstes barack'it, võttes peale soodavett, vett või frukte või üldse ei midagi. Jookidest tuleks veel mainida ungari sektit, mis asjatundjate poolt on kõrvu-

latav prantsuse paremate markidega, kuid hinnalt prantsuse sektist märksa odavam.

Kõiki jooke müüakse Budapestis vabalt hommiku kella 4-ni ja alates kella 6-st jälle. Selle kahe tunni kestel müüakse vaid õlut ja veini, kangemaid jooke siis ei saa.

Rahvas vahetub restoranides pidevalt ja juba kella 5 ajal on sääl hulk hommikueinestajaid-tööleruttajaid, koos õhtust saadik istuvatega. Restoranist väljudes võtab sind õhtust kuni hilja hommikuni tavaliselt vastu jällegi orkester, mis koosneb 2—3 mustlaspoisist või -tüdrukust, igaühel viiul lõua all. Nad mängivad sulle järel käies seni, kuni annad neile raha. Siis ruttavad nad aga kohe järgmise juurde. See ongi nende kool ja konservatoorium, kuni nad kasvavad ja pääsevad kord mängima lokaali sisemusse.

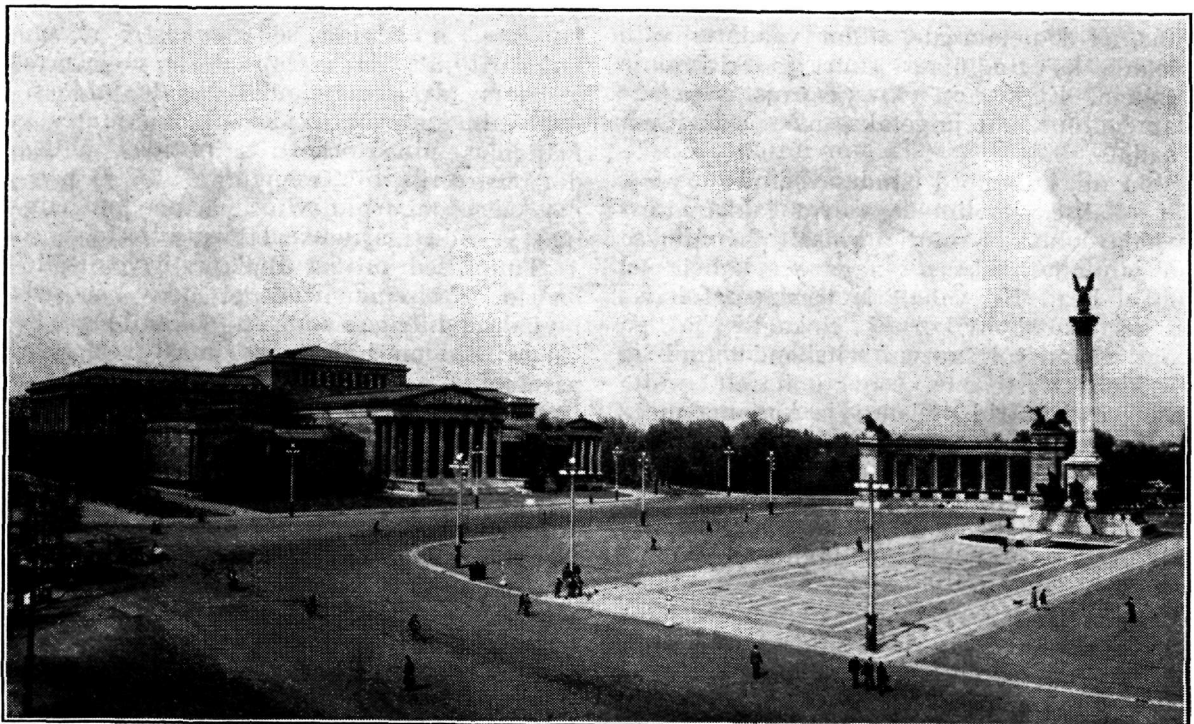
Ühte peab veel märkima, mis oli tähelepanndav ka juba läbisõidul Lätist, Poolast ja end. Čehhoslovakkias, nimelt, et tänapäeva noorsugu oskab päris vähe võõrkeeli. Nii see oli ka Ungaris. Keskealis- tega ja vanema generatsiooniga võis vabalt kõnelda saksa keeles ning ka prantsuse ja inglise keele oskajaid leidis küllaldaselt. Noorus, arvates välja jõukaid mõisnikke ja linnaaadlit, ei tulnud enam toime muus keeles kui vaid madjar'is, ungarikeeles.

Age elav, julge, lahke ja temperamentne

on ungari noorus ja kus kõnelemisega midagi välja ei tulnud, sääl aitas žestiku- leerimine, mis üle maailma kõikjal ühte- moodi mõistetav.

Esimene kohtamine ja tutvumine kaasmatkajatega ning ratsamatka korraldaja- tega oli ette nähtud väikesel dineel 17. juulil kell 2000 restoranis Gudel-Allatkert, mis asetseb Budapesti loomaaias. Restorani aiavärvavalt juhutati ratsamatkast osavõtjad neisse siseruumidesse, mis neile olid reser- veeritud õhtusöögiks. Sääl tuli kohe lah- kelt vastu ühingu vice-president ja siis järgnesid muidugi lühikesed viisakuse- nõudeile vastavad vastastikused tervitused, tänud jne.

Edasi saali. Jällegi tutvustamised, kü- simused ja vastused. Ühingu president saa- bus mõni minut pärast kella 2000, käis läbi kõik külalised, vestles koduselt kõikidega selles keeles, mis keegi soovis. On aastates härra, nii umbes 60—65. Külaliste hulgas ligemale pooled on daamid. Täpselt kell 2015 istutakse lauda. Lauas jagatakse kõi- kidele kätte ratsamatka täpne plaan, mis koostatud päevade ja kellaegade järgi, samuti ka osavõtjate nimestik, jaotus grup- pidesse ja leht, milles olid mitmesugused korraldused osavõtjaile matkaks etteval- mistamiseks ja ka matka kestel teadmiseks. Lõpuks, pärast ühingu presidendi lühikest

Budapest — Kangelasteväljak ja -monument.

kõnet ungari, saksa, prantsuse ja inglise keeles, jagati ka selle kõne kokkuvõtlik sisu trükitult osavõtjatele. Kõik lehed olid trükitud eespoolnimetatud neljas keeles.

Ühingu presidendi lühikeses kõnes peale tervituste olid järgmised märkimisväärsed laused:

1. „Olen tänulik igale nõuandele ja tähelepanekule, kui need vahetult minule esitatakse. Loomulikult ei saa ma kõiki nõuandeid täita, kuid kindlasti talitan oma parema äranägemise järgi.
2. Palun väga täpne olla; vähemalt 5 minutit kindlaksmääratud ajast alati varem kohal olla. Mina ei oota kellegi järele, sest see oleks minu poolt ebaviisakas nende vastu, kes täpsed on.
3. Palun ka magada; unised ratsanikud ei ole seltskondlikud ja soodustavad hobustele sadulapigistusi ja hõõrmeid.
4. Suurim raskus oli meil korterite hankimisega. Kui alati ei ole kõik nii nagu Teie ja meie seda oleksime soovinud, palun mitte kaotada head meeletu. Oleme manöövril.
5. Kui võimalik, hoidugem poliitilistest

kõnelustest. Paar nädalat eemal poliitikast — ei tee paha.

6. Mida lühem peetud kõne, seda enam jääb ta kuulajaskonnale meelde; ma ei ole veel kunagi kedagi kirumas kuulnud, et kõne oli lühike.“

Kaks tundi kestis see väike dinee elavas jutlemises ja heas lõbusas meeletu. Peamiseks keskustelu-keeleteks oli dineel ja ka kogu matka kestel saksa keel, siis järgnesid prantsuse ja inglise keel. Ja oh need vaesed suurrahvad sakslased, prantslased ja inglased! Sageli tuli neil üldkeskustlusi vaid tummalt pealt vaadata, sest nad ei mõistnud ju muud, kui igaüks vaid oma emakeelt. Omavahel need rahvused üldse kõnelda ei saanud, ikka olid ungarlased ja teised väikerahvad neil omavahelistel jutuaiamistel abiks tõlkimisega. Selgus, et osavõtjaid on kaheteistkümnest riigist ja ungarlased ise on kolmeteistkümnes rahvus. Eestlastele lähemaist naabreist olid ratsamatkal esitatud lätlased, rootslased, taanlased ja poolakad. Soomlased ja venelased puudusid.

Kella 2200 paiku valgusid laiali kõik 53 ratsamatkast osavõtjat ja ka külalised, et järgmisel hommikul hiljemalt kell 0530 olla sadamas, sõiduks mööda Doonaud Szentendri'sse, kust algas matk juba hobustel.

(Järgneb.)

Juhendeid noorsõduri lahinguliseks väljaõppeks.*)

Leitnant I. Paul.

12. Üksikvõitleja tegevus ja kohused kaitsel.

Üksikvõitleja seisukohast vaadatuna sarnaneb tegevus kaitsel üldjoontes väga suurel määral tegevusele kallaletungi üksikul peatushetkel. Nii ühes kui ka teises juhtumises on nõutav soodse laskekoha valik ja selle parandamine ning esineb tulevõitlus. Peamisi erinevusi põhjustab aga see, et kaitsel, vastandina pealetungile, üksikvõitleja on seotud pikemaks ajaks ühe asukohaga ja aktiivsemaks pooleks on vastane. Esimene põhjus kohustab üksikvõitlejat panema suurt rõhku soodse laskekoha valikule ja selle väljaehitamisele, kuna teine nõuab temalt kaitselahingu põhimõtete — eriti

üksikvõitleja kohuste — tundmist ja osavat teotsemist, et vastase aktiivsust pareerida.

Õppeainest kuulub töötlemisele:

1. Kaitsese asumine vastase tule ja vaatluse all (asukoha valik, laskepessa valmistamine ja ettevalmistused tulevõitluseks).

2. Kaitsese asumine väljaspool vastase maapealset vaatlust ja tuld (laskepessa valmistamine, ettevalmistused tulevõitluseks, „lahinguvalmis“ ja „võitlusevalmis“).

3. Võitlus pealetungiva vastasega (üksikvõitleja kohused kaitsel ja tulevõitlus).

Õppeainet käsitlevat kirjandust:

1. Jalaväe eeskiri. I osa. Tallinn, 1933, §§ 73, 76, 77.

Käsitleb kohale asumist ja kaevumist.

2. Jalaväe eeskiri. II osa. Tallinn, 1931, §§ 8—14, 100, 101, 606 kuni 614.

*) VI. „Sõdur“ nr. 24-25, 26-27, 28-29, 32-33, 34-35, 42, 43, 46-47, 48-49 — 1939. a. ja nr. 1-2 — 1940. a.

Käsitleb üksikvõitleja kohuseid lahingus, üksikvõitleja moondamist paigal ja jao kaitset.

3. Pionerieeskiri. I. osa. Tallinn, 1932, §§ 41—44, 80, 81, 83—91, 146, 147, 150—153, 226, 228, 249—252.

Käsitleb kaevetööriistade kasutamist, laskepesade kaevamist ja moondamist.

4. Laske-eeskiri. I-A. Tallinn, 1934, § 84—109.

Käsitleb üksikvõitleja ettevalmistust püssitule iseseisvaks kasutamiseks lahingus ja tulekäsklusi.

5. A. Gromilov. Üksikvõitleja taktikaline väljaõpe. I. osa. Tallinn, 1928, lk. 32—40.

Käsitleb moondamist ja kaevumist.

Õppuste organiseerimine.

Et võimalikult reljeefselt selgitada noorsõdureile kaitsele asumise vajadust ja kaitse erinevust pealetungist, selleks on otstarbekas mõlemaid lahingutüüpe kõrvutada. Hõlpsasti on see teostatav nii, et kaitsele asumine vastase vaatluse ja tule all võetakse läbi samal maastikul, kus varem käsitleti pealetungi. Lähteolukorraks võetakse varem töötletud pealetungiolukord, tuues sellesse muudatusi, mis põhjustaksid kallaletungi katkestamist ja kaitsele asumist.

Täiesti uus olukord tuleks luua aga väljaspool vastase maapealset vaatlust ja tuld kaitsele asumise käsitlemiseks. Maastik peab soodustama kaitsele asumist. Hiljem käsitletakse kaitsele asumist ka metsas ja oösi.

Õppuse organiseerimiseks, eriti olukorra loomiseks, vastase ja naabrite kujutamiseks jne., on rakendatavad samad juhised, mis käsitletud pealetungiõppuse juures (vt. „Sõdur“ 1-2, 1940).

Õppuste läbiviimine.

Õppus algab rühmaülevaate pikema sissejuhatava seletusega. Iga jaoülem viib oma noorsõdurid kohale, kus nendega varem on läbi võetud pealetung — kallaletungi faas. Küsimis-kostmise meetodit kasutades tuleatakse meelde kallaletungi olukord (vastane ja naabrid on tähistatud samuti nagu pealetungiõppusel). Pärast seda kui noorsõdurid on asunud kohtadele, missuguseid nad kasutasid kallaletungil, teeb jaoülem (õpetaja) neile teatavaks uue olukorra, mis käsib katkestada pealetungi ja asuda kaitsele.

Jaoülevaate käskluse järgi „Kohale! Kaevu!“ peab iga noorsõdur valima endale lähema soodse laskekoha, roomama sinna kohale ja algama varjatult laskepesa valmistamist. Jaoülem (õpetaja) kontrollib kohavalikut ja teeb vajalikke parandusi.

Noorsõdureile selgitatakse, et kaevumise lõttu ei tohi katkeda vaatlus vastase järele. Korraga ei saa aga täita mõlemat ülesannet. Määratakse koos töötama kaks meest, kellest ühe kaevudes teine jälgib vastast. Erilist tähelepanu juhtida kaevumistöö ja valmis laskepesa moondamisele.

Kaevumise kestel jaoülem (õpetaja) kontrollib, kas iga üksik sõdur teab jao, rühma ja kompani ülesannet, rõhutades — et seda peab iga üksikvõitleja alati teadma.

Kui laskepesad (algul lamades) on valmis, siis määrab jaoülem oma asukohast tulistamissektorid igale üksikvõitlejale, märgid tulejuhtimise hõlbustamiseks ja käsib noorsõdureil hinnata kaugus märkideni. Kaugusehindamisel võivad töötada koos samad mehed, kes töötasid koos kaevumisel. Pärast seda jaoülem (õpetaja) kontrollib, kas noorsõdurid on leidnud kätte oma laskesektorid ja kuivõrra täpselt kaugused hinnati.

Ajal, kus jaoülem (õpetaja) ühte noorsõdurit kontrollib, töötavad teised edasi, ehitades oma lamades-laskepesa ümber põlvelt- ja püsti-laskepesaks. Nõue on, et kaitsele tuleb iga vaba hetk kasutada positsiooni täiendamiseks.

Pärast seda kui iga üksikvõitleja on organiseerinud oma laskepesa ja täitnud muud korraldused seoses kaitsele asumisega, võtab rühmaülem rühma kokku ja teeb lühikese kokkuvõtte, selgitades kaitsele asumise vajadust ja üksikvõitleja tegevusi selleks.

Pärast seda jätkub õppus uuesti jaoülevaate juhtimisel. Nüüd asutakse kaitse organiseerimisele väljaspool vastase maapealset vaatlust ja tuld, millele järgneb ka võitlus pealetungiva vastasega. Üksikvõitleja teotsemise aluseks on seejuures mitmesugused olukorrad (alljärgnevalt näiteid).

Olukord 1.

„Vastane on pealetungil suunast (näidata), asudes praegu km kaugusel.

Meie luureosad on välja saadetud. Lahingueelpostid asuvad (näidata).

1. kompani asub kaitsele lõigis (näidata).

II rühm asub kaitsele lõigis, mille piirid (näidata).

Sõjaväeametnik

Peeter Pettai 50-aastane.

27. jaanuaril s. a. saab sõjaväeametnik Peeter Pettai 50-aastaseks.

Juubilar on sündinud Rõuge vallas Võrumaal. Lõpetanud Rõuge kihelkonnakooli ja õiendanud katsed ühtluskooli IX õppeaasta ulatuses Tallinna Kolledži juures.

Endise Vene sõjaväes teenis 1911. a. oktoobrist kuni 1918. a. veebruarini. Maailmasõjast osa võttes ülendati 1916. a. sõjajaegseks ametnikuks.

Eesti Vabadussõja ajal ja ka hiljem kuni senini on teeninud varustusvalitsuse asutistes. Sõjaväeametnikuks nimetati veebruaris 1936.

Evib Kotkaristi V klassi teenetemärki ja hoolsuse eest annetatud endise Vene hõbe- ja kuldmedaleid rinnal ja hõbemedalit kaelas kandmiseks.

Sõjaväeametnik Pettai'd hindab ülemus väga hoolsaks, õiglaseks, usaldusväärseks ja omal alal suurte kogemustega tööjõuks.

Sv-ametnik P. Pettai.

Soovime juubilarile 50-nda eluaasta ületamise puhul parimat õnne, tervist ja head kordaminekut kõigis üritusis.

Meie jagu kaitses rajooni (näidata).

Jaos laskesektor (näidata).

Tuld võib avada ainult pärast jaoülemalt korralduse saamist.

Kaitset toetavad kk-d ja rk-d.

Rühmaülemale asukoht (näidata).

Järgneb ülesande kontroll ja üksikvõitlejatele asukohta ja laskesektori kättenäitamine.

Üksikvõitleja, asudes laskepessa kaevumisele:

- peab esijoones valmis panema moondamismaterjali;
- võib vabastada end rakmeist (vastav korraldus selleks);
- ei pane ära gaasitorbikut;
- asetab püssi kättesaadavale kohale.

Jaoulem (õpetaja) annab juhiseid laskepessa kaevamiseks, juhivad üksikvõitlejate lähelepanu laskevälja puhastamise vajadusele ja laseb hinnata kaugused markantsete märkideni.

Täiendav olukord I:

„Vastase lennuk ilmub 800 m kõrgusel ja teeb ringi positsiooni kohal.“

Jaoulem (õpetaja) annab õhualarmi (rida lühikesi vilesignaale). Kõik üksikvõitlejad varjuvad.

Täiendav olukord II:

„Vastane avab suurtükivõlli, tarvitades gaasimürske. Nähtavasti vastase lendur märkas siiski liikumist ja teatas sellest.“

Jaoulem (õpetaja) annab gaasialarmi. Kaevumine jätkub gaasitorbikus.

Kui kõik tööd kaitse organiseerimiseks on lõpetatud, selgitatakse noorsõdureile mõisted „lahinguvõimeline“ ja „võitlusevõimeline“.

Järgneb uus olukord.

Olukord 2:

„Möödunud on 24 tundi. Vastane tungis eile edasi ja sundis meie lahingueelpostid tagasi tõmbuma. Varsti on oodata vastase kallaletungi. Vastane tulistab suurtükivõlli, kuid mürsud ei lange jao rajooni.“

Täitmine. Üksikvõitlejad asuvad hästi moondatult oma laskepessades.

Täiendav olukord I:

„Tagumisest metsatukast algas edasilikumist vastane hargnenult.“

Täitmine: Rasked relvad (tähistatud tulelipuga ja kärstiga) avavad vastasele tule. Vastane (kujutatud elavmärkidega) tuleb aga siiski lähemale. Üksikvõitlejad asuvad endiselt laskepessades.

Täiendav olukord II:

„Vastane on jõudnud 500 m kaugusele.“

Täitmine: kk (tähistatud tulelipuga ja kärstiga) avab tule. Laskurid tuld ei ava. Eestoodud olukorrad arutatakse läbi küsimis-kostmise meetodit kasutades.

Täiendav olukord III:

„Vastane on jõudnud 300 m kaugusele.“

Täitmine: Jaoulem annab tule vabaks. Laskurid töötavad omaette.

Ilmutatakse mitmesuguseid märke ja märkidegrupe (ahelikud, klp-märgid jne.). Üksikvõitlejad peavad ise otsustama, mis-suguses järjekorras tulistada märke, kuidas jagada tuld ahelikule jne. Alati nõuda sihtimist märgile. Jaoulem (õpetaja) kontrollib tuletegevust üksikvõitleja püssi suuna järgi.

Täiendav olukord IV:

„Paremalt tekkiva võitluskära järgi võib otsustada, et vastane on sisse murdnud.“

Täitmine: Üksikvõitlejaile selgitatakse, et kaitsel ühelgi tingimusel ei tohi lahku-da positsioonilt käsuta, vaid koha peal tuleb võidelda kasvõi langemiseni.

Täiendav olukord V:

„Rindelt pealetungiv vastane on jõud-nud mõnesaja meetri kaugusele. Ilmuvad vastase soomusmasinad (kujutatud vastava tähisega või maketiga).“

Täitmine: Üksikvõitlejale selgitatakse, et igasugune põgenemine tähendab surma. Tuleb aga täielikult varjuda, kuni soomus-masinad mööduvad ja edasi liiguvad posit-siooni sisemusse (srtv. positsioonideni).

Täiendav olukord VI:

„Ilmuvad uued tangid, kellega koos tun-gib kallale ka vastase jalavägi.“

Täitmine: Üksikvõitlejaile selgitatakse, et nüüd pole peaülesandeks mitte võitlus vas-tase tankidega, vaid jalaväega. Tulevõit-lust jätkatakse.

Täiendav olukord VII:

„Vastane granaadiviske kaugusel.“

Õpetaja viskab laskepessa õppekäsigr-naadi, üteldes, et selle viskas sinna vastane.

Täitmine: Üksikvõitleja peab käsigr-naadi välkkiirelt pesast välja viskama.

Täiendav olukord VIII:

„Laskepessa peale sõidab vastase tank.“

Täitmine: Üksikvõitleja võib, kui laske-pesa on sügav, kükitada pesa ja lasta tangi sõita endast üle, või kui see pole või-malik, siis võib ainult sellases juhtumis vahetult enne tangi pealesõitu pesast omal algalusel välja karata ja uues kohas varjet otsida.

Täiendav olukord IX:

„Vastase lennuvägi ründab madallen-nul maapealseid märke.“

Täitmine: Üksikvõitleja jätkab oma en-diste ülesannete täitmist; võitlus lennuväe-ga pole esijärgus olevate jalaväeosade üles-andeks.

Analoogiliselt nendele lühiülesannetele ja olukordadele võib kombineerida igasu-guseid olukordi, et rakendada üksikvõitle-jaid iseseisvalt otsustama ja teotsema võe-tud otsuste kohaselt.

Lõpuks olgu toodud 10 juhust, missugus-tele tuleb eriti juhtida üksikvõitleja tähele-panu:

1. Käsuta ei tohi võitlusest loobuda ega positsioonilt lahkuda. Ka siis, kui ollakse ümber piiratud, võidelda edasi.
2. Laskepessa kaevamisel peab olema moondamismaterjal koha peal. Vas-tase luurelennukite ilmudes tuleb moonduda.
3. Markantsete maastikupunktideni mää-rata aegsasti kaugused.
4. Laskeväli puhastada.
5. Kui vähegi võimalik, peab üksikvõit-leja vaatlema oma laskepessa vastase poolt, et selgitada moondamisvigu.
6. Pidevalt tuleb jätkata positsiooni täiendamist ja korrastamist.
7. Vastase soomusmasinate rünnaku puhul jääda kohale ja varjuda.
8. Kui soomusmasinatele järgneb jala-vägi, siis võtta viimane tule alla.
9. Esiosad ei võta osa lahingu ajal võit-lusest vastase õhumärkidega.
10. Liiga varajane tuleavamine reedab asukoha. Tuli ei tohi aga jääda hil-jemaks hetkest, kus vastase relvad ei saa enam täiel määral toetada edasi-liikuvaid jalaväeosi, s. o. kui valmis-tatakse rünnakuks.

(Järgneb.)

Insenerilise varustise hooldamise põhijooni.*)

Leitnant ins. P. Rebane.

b) Varustise ladustamisviise.

Silmas pidades, et:

1. varustise ladustamisviis mõjustab varustise omaduselist seisukorda;
 2. varustise laoruumide majandamiskulud on sõltuvad lao kubatuurist;
 3. varustise arvulise ja omaduselise seisukorra kontrollimisega seoses olev kulu on seda väiksem, mida vähem varustisesemete kontrollimiseks hädavajalik esemete ümberpaigutamine nõuab tööd ja aega;
 4. varustisesemete puhastamistööid ja muid jooksvaid hooldamistegevusi soodustab aja- ja kulusäästu mõttes sobiv varustise ladustamisviis;
 5. varustise omaduselise seisukorra jälgimist lihtsustab varustise vastav eristamine;
 6. ladustamisviis peab vältima tööõnnetusi laoruumis töötavate inimestega; tuleb ladustamisviiside valikul arvestada järgnevaid nõudeid:
 1. ladustamisviis peab olema valitud nii, et see võimalikult väiksemal määral mõjustaks varustise omaduselist seisukorda;
 2. ladustamisviis peab võimaldama varustise omaduselise seisukorra otstarbeka kaitse kiiret korraldamist tuleohu ja gaasirünnakute puhul;
 3. lao ruumala peab olema maksimaalses ulatuses ja otstarbekalt kasutatud;
 4. varustisesemete ladustamisviis peab võimaldama järelevalve ja hooldamise teostamist minimaalsete kulude ja ajaga;
 5. varustis tuleb ladustamisel eristada vastavalt omaduselisele seisukorrale (eraldi korrasolev, parandustnõudev ja kõlbmatu varustis);
 6. varustise ladustus peab oma ülesehituselt olema stabiilne.
- Täiendavalt eesloeteldud puhthooldusala-tegevustega seosesolevaile nõuetele tuleb varustise ladustamisviiside valikul arvestada ka puht-varustamistegevustest sõltuvaid nõudeid, nimelt:
1. varustise ettevalmistus kiireteks evakatsioonideks ja väljajaotamiseks;
 2. varustise ladustamine arvestusega, et iga ametiisik, kes ettenägemata juh-

tumeil on sunnitud laos teotsema, eviks erilise ettevalmistuseta küllaldast ülevaadet ladustatud varustisest.

Vastavalt nendele puht-varustamistegevustest sõltuvatele nõuetele tuleb varustis ladustada nii, et:

1. varustis oleks eristatud väeosade, asutiste ja allüksuste järgi, samuti ka varustise liigi järgi (eraldi puutumata sõjatagavara, jooksvaks tarviduseks ja evakueerimiseks määratud varustis);
2. allüksuste varustis oleks eristatud veokite järgi, millel varustis veetakse;
3. varustisesemed ja hoiukohad oleksid varustatud juhttabelite ja pealkirjadega, mis võimaldaksid küllaldaselt kiiresti orienteeruda varustise nime, asukoha, omaduselise seisukorra, liigi (puutt., jookst., evak.) ja kuuluvuse (väeosa, allüksus, veok) suhtes;
4. varustis oleks kergesti kättesaadav ja ladu kiiresti tühjendatav varustise erakordsetel ümberpaigutamistel.

Insenerilise varustise ladustamise alal käesolevas artiklis eristatakse ladustamisviisidest üksikesemetena, kappides, riulitel, riiatades, virmades ja veokites ladustamist.

Üksikesemetena ladustamisel varustisesemed paigutatakse eraldatult laoruumi põrandale või madalale alusele. Seejuures tuleb arvestada järgmisi nõudeid:

1. iga ladustatud varustiseseme peab olema laoruumist eraldi kättesaadav, ilma et oleks vaja teisi varustisesemeid ümber paigutada;
2. iga ladustatud varustiseseme väline ülevaatus peab olema teostatav koha peal, vältides teiste esemete ümberpaigutusi;
3. ladustatud varustiseseme peab olema isoleeritud põrandale (muld, kivi jne.) otsesest mõjust niiskuse ja temperatuurimuudatuste suhtes;
4. erisurved põrandale ja varustiseseme kokkupuute pindadel peavad jääma põrandale materjalile ja konstruktsioonile vastavasse piiresse.

Eesmärgitud nõuete täitmisel tuleb arvestada kohtades, kus on vaja vabu läbikäike esemele juurdepääsuks, vaba läbikäi-

*) Algus vt. „Sõdur“ nr. 1-2 — 1940.

gu minimaalseks lubatavaks laiuseks 0,50 meetrit.

Varustiseseme isoleerimiseks põrandast ja surve jaotamiseks põranda pinnal on sobiv kasutada:

- aluslaud või latte juhtumil, kui varustiseseme asetus on lühemate ajavahemike kestel muutuv;
- kindlakujulisi alusraame või põrandaid juhtumil, kui varustiseseme asetus on pikema ajavahemiku kestel püsiv.

Laudade ja lattide tugevus ning alusraamide ja põrandate konstruktsioon tuleb valida vastavalt ladustatava varustiseseme kaalule ja konstruktsioonile.

Kappides ladustamisel varustisesemed hoitakse tolmukindlalt suletavaks kappides, paigutades neid kas riiulitele üksikult või riita laotult või laegastesse või sahtlitesse.

Riiulitel ladustamisel hoitakse varustisesemed kappides, mis pole suletavad tolmukindlalt, või sobivail laud- või raamalustel, kui nendele alustele asetatud esemed asetsevad põrandapinnast vähemalt 0,5 m kõrgemal. Riiulid võivad oma konstruktsioonilt olla ühe- või mitmekordsed ning ühest või mõlemast küljest avatud.

Sobivate riiulite ja kappide valikul ning nendesse varustise ladustamisel tuleb arvestada, et varustise paigutus peab võimaldama head ülevaadet varustise arvulisest ja omaduselisest seisukorrast ning varustise väljavõtmine kappidest ja riiulitelt peab olema kergesti ja kiiresti teostatav.

Nende nõuete täitmiseks tuleb:

1. eelistada neid kappe ja riiuleid, millel varustis on kättesaadav ilma redelita (ülemise riiuli kõrgus ei ületa 1,6 m);
2. varustis riiulitele paigutada:
 - kappides ja ühest küljest avatud riiulitel — ainult ühes reas sügavuti,
 - kahest küljest avatud riiulitel — kahes reas sügavuti;
3. riiulite ja kappide vahikäigud valida vähemalt 1 m laiad, igal juhtumil aga täiendavalt arvestada riiulitel ja kappides hoitavate varustisesemete mõõteid.

Riitades ladustamisel hoitakse varustisesemed üksteisele laotuna, sidudes neid omavahel kas reeglipärase ristladumisega või vahelattide vahele paigutamiseks ühiseks riidaks. Ka varustisesemete hulgi-pakendite reeglipäraselt laotud kogu loetakse käesolevas artiklis riidaks.

Riitades ladustamisel tuleb arvestada järgmisi nõudeid:

1. surve riida alumises kihis olevaile varustisesemetele ei tohi põhjustada neile mehaanilisi vigastusi ega muid rikkeid;
2. riida ülesehitus peab olema varisemiskindel;
3. riita laotud varustisesemete või hulgi-pakendite arvuline seis ja omaduseline seisukord peavad olema kergesti kontrollitavad ilma esemete või pakendite ümberladumiseta;
4. varustisesemete või hulgi-pakendite riita ladumine peab olema teostatav ilma redelite ja treppideta, samuti ka riida laialikandmine varustise kiire evakuatsiooni puhul;
5. riitade vahikäikude soovitatav laius on kuni meetri kõrguste riitade juures 0,60 m ja kuni 2 meetri kõrguste riitade juures 1 m;
6. riitade kõrgus ja paigutus on sõltuvad laoruumi põranda kandevõimest;
7. riita laotud varustisesemed peavad olema isoleeritud põranda otsesest mõjust niiskuse ja temperatuurimuudatuste suhtes samal viisil kui see oli ette nähtud üksikesemete ladustamise puhul.

Viirades ladustamise all on mõeldud mitmesuguste materjalide, nagu puit, raud, traadid, välikaablid jne., hoidmine reeglipäraselt laotud kogustes.

Materjalide ladustamisel tuleb arvestada samu nõudeid, mis riitades ladustamise kohta kehtivad.

Veokites ladustamisel hoitakse varustisesemed transpordivalmilt veokites, kusjuures tuleb silmas pidada:

- üldisi nõudeid varustise hooldamise kohta transpordil;
- et eriliigilised varustisesemed, niivõrra kui neid on vaja eraldi veokist välja võtta, oleksid võimalikult kergesti kättesaadavad ladustust segi ajamata;
- et hoiutingimused laoruumis, kus hoitakse veokeid, vastaksid nõuetele, mis kehtivad veokisse ladustatud varustise ladustamise suhtes üldse.

c) Varustisesemete eriline ettevalmistus ladustamiseks.

Varustisesemete omaduselise seisukorra muutumise kiirus ladustamisel on suurel määral sõltuv nende ettevalmistusest ladustamiseks. Täiendavalt eesmärgitule tuleb

varustisesemete või materjalide ladustamiseks ettevalmistamisel arvestada varustise ettevalmistamist kiireks transpordiks ning, kui see majanduslikult on tasuv, materjalide või esemete isoleerimise vajadust varustist ümbritseva keskkonna kahjustavate mõjurite (näiteks sõjagaaside, õhu ja niiskuse juurdepääsu jne.) suhtes.

Käesolevas artiklis eristatakse ladustatud varustis oma ettevalmistuselt järgnevalt:

1. pakenditeta, katteainetega kaitstud esemed;
2. varustisesemed kaitsepakendeis;
3. varustisesemed hulgipakendeis;
4. anummahutites materjalid.

Kaitse- ja hulgipakendeis varustisesemete on ühtlasi vajaduse järgi kaitstud katteainetega.

Pakendita, katteainetega kaitstud varustisesemeteks loetakse käesolevas artiklis need esemed, millel kogu pind või selle tähtsamad osad on kaitstud ümbritseva keskkonna mõjurite suhtes sobivate katteainetega (õlitatud, vaseliiniga kaetud, värvitud, lakitud, tsingitud, kroomitud jne.) või mis eriliste preparaatidega on töödeldud keemiliste, füüsikaliste või bioloogiliste protsesside vältimiseks.

Katteainete valikul tuleb silmas pidada, et nad:

1. ei sisaldaks sellaseid kõrvalaineid, mis põhjustavad varustiseseme elueale mõjuvaid reaktsioone;
2. eviksid külladast kaitsevõimet, näiteks: küllaldane tihedus niiskuse läbitungimise vastu, vastupidavus sööbivate ainete suhtes jne.;
3. eviksid küllaldast mehaanilist vastupidavust (kövad katteainetekihid) ja elastsust, et vältida kattekihi kriimustumist ja pragunemist;
4. säilitaksid võimalikult kauem oma kattevõime.

Varustisesemete katmisel katteainetega tuleb silmas pidada järgmisi nõudeid:

1. kaetavad pinnad tuleb hoolikalt puhastada kõrvalainetest;
2. kui kasutatakse esemete puhastamiseks vedelikke (petrooleum, bensiin jne.), siis tuleb hoolitseda, et ka nende jälgi ei jääks katteainete alla;
3. katmise viis peab kindlustama, et katteaine kihi alla ei jääks õhumullikesi ja õhuniiskust (näiteks soojalt lahkumine asfaltlakiga).

Varustisesemete prepeareerimiseks kasutatavad kaitseained:

1. ei tohi sisaldada sellaseid kõrvalaineid, mis mõjuvad kahjustavalt varustiseseme omadustele;
2. peavad säilitama küllalt kaua oma kaitsevõime;
3. ei tohi ohustada teisi varustisesemeid ega hoolduspersonaali.

Kaitsepakendeis varustisesemeteks loetakse käesolevas artiklis need, mis on mähitud paberisse või muust sobivast aineest kattesse või on varustatud sobiva, kindla kujulise ümbrikuga (pappkarbid, kastikesed, riidest kotikesed, raamkastid jne.), mis on transpordikindlalt suletav.

Sobiva kaitsepakendi valikul tuleb arvestada, et kaitsepakendi ülesandeks on:

1. kaitsta varustiseset ja selle katteainekihti mehaaniliste vigastuste vastu ladustamisel;
2. kaitsta vajaduse korral varustiseset ümbritseva keskkonna kahjustava mõju eest;
3. kaitsta varustiseset vigastuste ja atmosfääriliste mõjurite eest varustise transpordil, niivõrra kui see on vajalik eseme omadustest sõltuvalt.

Kaitsepakend peab võimaldama kergesti teostada järelevalvet varustise omaduselise seisukorra üle.

Hulgipakendeis varustisesemeteks loetakse käesolevas artiklis transpordikindlalt kimpu seotud või sobivakujulisse, transpordikindlat suletud ümbriku (kotid, kastid, raamkastid jne.) laotud varustisesemete kogu.

Hulgipakendi koostamisel tuleb arvestada, et

1. hulgipakendid valmistatakse peamiselt varustisesemete transportimise otstarbeks;
2. hulgipakend peab täitma ka kaitsepakenditele ette nähtud ülesandeid;
3. pakkimisviis võimaldaks hulgipakendi vedu igasugusel harilikel veokitel, ilma et esemed vedamise juures saaksid rikutud.

Hulgipakend ja kaitsepakend peavad sisaldama andmeid nendesse pakitud varustise arvu ja nimetuse suhtes.

Anummahutiteks loetakse käesolevas artiklis vedelainete, teraliste või pulbritaoliste materjalide ja tarretisetaoliste või kergesti sulavate kõvade ainete (vaseliin, parafiin, kaabliimmatussegu jne.) mahutamiseks kasutatavad:

- klaaspudelid ja anumad,
- metallanumad ja vaadid ning
- puitanumad ja vaadid,

kui need on kasutatavad eesloeteldud materjalide ja vedelike transportimiseks igasuguseil harilikel veokitel, arvestades sobivat pakkimist veokis. See nõue on kehtiv väekoondiste ja väeosade ladudes kasutatavate anummahutite suhtes selleks, et tagada kiiret varustise evakuatsiooni ja ümberpaigutamist ettenägematuil juhtumel.

Anummahutite kasutamisel tuleb silmas pidada, et nad oleksid materjalist, mis ei astu keemilisse ühendusse anumasse asetatud materjali või ainega ja oleksid puhastatud nii, et anumasse asetatud materjal või aine ei saaks rikutud (eriti akumulaatorite elektrolüütide mahutamiseks kasutatavad anumad).

2. Hooldamine varustise kasutamisel.

Varustise kõlbmatuksmuutmist varustise kasutamisel mõjutavad varustise käsitsemisviis, kasutamistingimused ja hooldamine puhkevaheaegadel.

Seetõttu teostub varustise hooldamine varustise kasutamisel:

1. kasutamistingimuste valikuga, arvestades otstarvet, milleks varustis tegelekult ette nähtud;
2. käsitsemisvõtete reeglipärasamisega;
3. puhkevaheaegade hoitustingimuste valikuga;
4. varustise erilise ettevalmistusega kasutamiselevõtmisel ja puhkevaheaegade algul.

a) Varustise kasutamistingimuste valik.

Varustise kasutamistingimused on määratud ülesandega, mille täitmiseks varustist kasutatakse, ja olukorraga, milles eesmärgitud ülesanne tuleb täita.

Varustise hooldamise teostamiseks tuleb varustisesemete kasutamiselevõtmisel silmas pidada, et:

1. Iga varustiseseme konstruktsioon on valitud ja selle vastupidavus arvestatud vastavalt kindlakujuliselt piiritletud ülesandele ja iga ülesanne, mis oma ulatuselt või iseloomult varustis-

eseme konstruktsiooni valikul aluseks võetud ülesandest lahku läheb, põhjustab mehaanilisi ja füüsikalisi protsesse, mis oma ulatuselt ja iseloomult on samuti lahkuminevad nendest mõjuritest ja protsessidest, mis olid aluseks varustiseseme konstrueerimisel.

Näited:

1. Kuiv-alaldaja, mis on konstrueeritud 5-amp. voolu jaoks, koormatakse 7-amp. vooluga — ülesanne on ulatuselt suurem —, sellest tulenev füüsikaline protsess, kuiv-alaldaja soojenemine, on oma ulatuselt suurem kui normaal-koormusvoolu juures; kestab ülekoormus kauem, siis saab kuiv-alaldaja soojenemise tõttu rikutud.

2. Montöörinoa tera, mis on konstrueeritud puidu ja isolatsiooni lõikamiseks, kasutatakse kruvide keeramiseks kruvitsa asemel — ülesanne on oma iseloomult lahkuminev —, sellest tulenevad mehaanilised mõjud noaterale on lahkuminevad ja noaterale rakenduvad jõud suuremad kui puidu lõikamise juures; halvemas juhtumis noatera murdub.

2. Varustiseseme konstruktsioon ja selle kaitse väliste mõjude vastu on valitud eeldades kindlakujulist olukorda, mida iseloomustavad üldjoontes: temperatuur, eset ümbritseva keskkonna niiskusesisaldus, võõrkehade ja tolmu ning esemete omadustele kahjustavalt mõjuvate gaaside ja vedelike juurdepääs varustisesemele; kui aga varustiseset kasutatakse olukorras, mis on lahkuminev varustiseseme konstrueerimisel aluseks võetud olukorrast, siis füüsikalised ja keemilised protsessid esemes on samuti lahkuminevad oma intensiivsusest ja ulatuselt nendest füüsikaliste ja keemiliste protsesside ulatusest ja intensiivsusest, mida eeldati varustiseseme konstrueerimisel.

Näide:

Plahvatusmootorit, mis on määratud kasutamiseks tolmuvabas keskkonnas ja mis vastavalt sellele on varustatud lihtse tolmufiltriga, kasutatakse kivipurustaja ja killustiku sõela käivitamiseks — olukord on lahkuminev —, sellest tulenev füüsikaline protsess, mootori silindrite kulumine, on tolmu juurdepääsu puuduliku tõkestamise tõttu intensiivsem kui normaalsetes kasutamistingimustes; mootor muutub kiiremini kõlbmatuks.

(Järgneb.)

Elektrisuurtükk — tulevikurelv.

Kes üllatab — see on pooleldi võitnud, möönis kord vene väejuht Suworov, rõhutas nende sõnadega ootamatuse tähtsust sõjalistes operatsioonides. Taktikalisi ootamatusi, mida väejuhtide kogemused paljude aastasadade jooksul viimistlenud, on kasutanud kõigi aegade armeed. Tehniline ootamatus aga võttis erilise leviku Maaailmasõja ajal. Aitab, kui toome näiteks tankide, mürkgaaside ja gaasimürskude ootamatu ilmumise fakti. Võib kindlasti oletada, et ka praegu käimasolev sõda lubab lahinguväljal veel suuremat tehniliste ootamatuste võimaluste võidukat kasutamist.

Loomulikult ei või meie neid ootamatusi ette näha — selleks ongi nad ootamatused, — kuid oletada, missugusel alal tuleb oodata nende teostamist, seda ehk võib. Nagu teada, teostasid sakslased Maaailmasõjas „stratosfäärilise“ laskmise, — saavutades „Paksu Berta“ mürske 50 km kõrgusse heites 120 km laskekauguse, ja seda ajal, millal 30-km laskekaugus loeti kõige suuremaks. Pariisi pommitamine ei andnud tõhusaid tulemusi, sest „Paksu Berta“ valmistamine ja kasutamise liiga kallis, mispärast ei võinud olla kõnetki Bertade massilisest valmistamisest ja massilisest laskmisest neist, aga seejuures annab sõjas vastava efekti ainult see, mida on võimalik tööle rakendada küllaldase mõjuvusega.

Väga võimalik, et valmistatakse (aga võib-olla, et ongi juba valmis) palju viimistletumad, ökonomsemad ja kergemini valmistatavad „Bertad“. Kuid võib ka olla, et laskmiseks kaugetele distantsidele kasutatakse päris uuetüübilisi suurtükke, mis töötavad täiesti teistel printsiipidel kui praegune suurtükivägi. Pole vaja evida Jules Verne'i fantaasiat, et ette näha laskmist 500—600 km kaugusele: laskmine säärasele distantsidele on teaduslikult kindlaks tehtud ja laboratorsete katsetega tõestatud juba palju aastaid tagasi, millal prantsuse insener Fouchon-Vieplé konstrueeris elektrisuurtüki tähelepanuväärse mudeli.

Sellest ajast on möödunud 23 aastat. Prantslased ei tunnustanud leiutise väärtust ja tema saladus avaldati raamatus, mis omal ajal köitis eriteadlaste tähelepanu. Kuid võib arvata, et sakslased suhtusid prantslase ideesse palju järelemõtlikumalt ja asetasiid katsetused palju tõsisemale alusele kui nende Reini-tagused naabrid. Seepärast po-

le midagi imestada, kui londonlased äratatakse magamast ühel ööl hiiglamürskude lõhkemistega, mida heidavad elektrisuurtükid kuskilt Westfalist.

Säärane kaugelaskke-elektrisuurtükk saab kujutama endast 30 m pikkust Eiffeli torni taolist raudkonstruktsiooni, mille keskel on midagi roobaste sarnast, mis juhvivad mürsku. Sellele tohutule suurtükile võib anda selle või teise tõstenurga kõrguse, et saavutada vajalikku distantsi. Sigarikujulist mürsku ei pane liikvele püssirohugaasid vaid elekter. Meile, kes meie oleme võhikud elektrotehnika alal, on raskesti mõistetav, kuidas elekter võib „heita“ asju. Kuid kui aga tuletame meelde Thomase' katset, siis saame mingisuguse kujutluse elektrisuurtüki tööst. Thomase katse seisneb selles, et võrust läbitorgatud vardasse lastakse elektrivool, mis idukteerib võru, mille järeldusel voolude vastastikune tõukamine heidab võru vardalt. Elektrisuurtükil täidab varda aset ferma (suurtükikeha) ja võru osa — mürsk.

Laboratoorsed katsed näitavad, et sellel printsiibil tuginev laskmine on teostatav: leiduril osutus võimalikuks lasta väikese mudeli abil täpselt ja kaugele. Üle minnes aga mudelilt tavalise suurusega suurtükile, kerkisid esile tehnilist laadi raskused: ei leitud praktilist ja hõlpsat vajalise pingega voolu saamise viisi. See küsimus oli väga olulise tähtsusega: kui energia saavutamiseks on vajalikud väga keerulised masinad, siis seesugused suurtükid on praktiliselt välistõjasaad. Väärtusetud.

Väga võimalik, et sakslastel on korda läinud küsimuse praktiline lahendamine. Siis nad evivad uut hirmsat relva, mis on hirmus oma võimsusega ja millel on terve rida paremusi tavalise püssirohu-suurtükiga võrreldes. Need paremused on väga tõsist laadi: lask ei anna suitsu ega leeki, mispärast on täiesti võimatu suurtüki asukohta kindlaks määrata vaatlusega maast või õhust. Lask ei sünnita mingisugust kära (kui mitte arvestada mürsu lendamise heli), mis lülitab välja suurtüki asukoha kindlaksmääramise kuuldeaparaatide abil. „Paksu Berta“ valamine maksis 50 miljonit marka ja juba pärast 50 lasku suurtükk muutus kõlbmatuks raua põlemise tagajärjel. Elektrisuurtükk aga, mis monteeritakse teraslattedest, tuleb väga odav ja tema kulumine on

väike, sest temas ei ole, nagu praegustes raskesuurtükkiides, püssirohugaaside hiiglarõhumist.

Püssirohi on kallis; elektrisuurtükk saab aga elektrienergia mootorilt, mis töötab naftaga — nafta on aga odav. Elektrienergia tuleb peagu 100 korda odavam püssirohust. Püssirohu kaal, mille energia võrdne elektriga, on mitu korda raskem kui nafta kaal. See on väga tähtis soodustus, võttes arvesse seda, kui suur on mürskude tarvitus ja kui tülikas on suurtükiväe varustise hiiglaraskuse tõttu nende toimetamine lahinguväljale.

Elektrisuurtükes ei teki nii kõrget temperatuuri ja nad ei kuumendu nii tugevasti kui tavalised püssirohusuurtükid. See asjaolu omakorda võimaldab jälle suuremat laskekiirust. Laskekiirust suurendab ka veel see, et suurtüki taugasipõrge laskmisel on väike — tähendab pärast igat lasku pole vaja uuesti suunamist. Lõpuks on elektrisuurtükkiidel veel see hea omadus, et nad ei lõhke laskmisel, nagu seda juhtub püssirohusuurtükega püssirohugaaside järelduusel, lõpetab oma arutluse vene sõjaeriteadlane E. Messner.

K. R-s.

(„Segodnja“ nr. 299 — 1939. a.)

Jalaväe ja suurtükiväe koostöö metsalahingus.

(„Krasnaja Zvezda“ nr. 4 — 1940.)

Alltoodud sündmused toimusid tiheda, läbipäasetamatu metsaga kaetud maastikul. Metsa läbis ainult üks, rindele perpendikulaarne tee. Puudusid suurtükiväe tulepositsioone leida võimaldavad lagendikud ja metsasihid. Sellastes tingimustes teotses peajõudude päralesaabumiseni teatavat joont käeshoidva jalaväepataljoni toetav, kapten K. suurtükiväedivisjon.

Pärast maastikuluuret ja patareide jaotamist kompanite vahel teostus tulepositsioonidele asumine, milleks oli vaja ette võtta teatavaid raiumistöid. Tihe mets takistas tavaliste abinõude ja võtete kasutamist orienteerimiseks ja vaatluse teostamiseks; ükski kõrgendik ei evinud vaatlusvälja. Kuidas tagada õiget ja tihedat koostööd suurtükiväel jalaväega, on küsimus, mille oskuslikust lahendusest oleneb edu. On ilmne, et antud olukorras ka väikseimgi suurtükiväe komandopunkti mahajäämine ei anna võimalust lahinguvälja vaatluse teostamiseks. Vastase pidev vaatlamine, õigete märkide valik ja täpne tulekorrigeerimine oli tagatud patareiülemate asumisega kompaniülemate komandopunktidesse. Kompaniülemate nõudmised suurtükiväe tule suhtes tulid otseselt patareiülemaile, mitte enam sidevahendite kaudu. Avanes võimalus suurtükiväe ja jalaväe juhtidel ühiselt arutleda ja hinnata olukorda ning suurtükiväe juhtidel kiiresti leida ja tulega hävitada jalaväe tegevust takistavaid vastase tulepesi.

Üht kompanit häirisid vastase miinipildujad, mida ei leidnud ei jalaväe luurajad ega suurtükiväe vaatluspunktid. Kompaniülema lähedal asuv toetava patarei ülem

avastas vastase relvad õrna lumetolmu tõusmise kaudu ja varsti olid miinipildujad maha surutud.

Ühe asula vallutamisel asus divisjoniülem van-ltn. S. toetava pataljoni ülema juures; suurtükivägi töötas kellamehhanismina. Suurtükiväe tuli ja jalaväe liikumine olid kokkukõlastatud; karmilt peeti kinni vastavast kavast. Divisjoniülem nägi jalaväe liikumist pidevalt; see võimaldas temal juhtida tuld otstarbekalt. Jalavägi omalt poolt, tundes kindlalt suurtükiväe tõhusat tuletoetust, liikus kartmatult edasi; vaevu pärast viimase mürsu lõhkemist jalavägi võttis enda alla tulistatava ala, kuna suurtükiväe tuli viidi üle järgmisele joonele. Nii viisi järkjärgult liikudes joonelt-joonele jõudis jalavägi suurtükiväetule kattel rünnaku lähtealusele ja vallutas asula.

Asudes jalaväe ridades, teades tingimusi milles viimane töötab ja tema üld- ning eriülesandeid, suurtükiväe juht elab tihedalt kaasa jalaväele ja tema huvidele. Suurtükiväelase tegevusväli laieneb. Tema ei täida mitte ainult jalaväe juhi poolt nõutavat, vaid otsib ka ise abinõusid jalaväe tegevust takistavate vastase märkide mahasurumiseks.

Võitluses punkti P. pärast lahendas patareiülem majade alusmüüride varjul asuvate ja jalaväe tegevust takistavate kuulipildujate mahasurumise lahtiselt tulepositsioonilt otsesihimisega. Asi lahenes kiiresti, sest patareiülem, asudes kompaniülema juures, nägi vahetult kompani vajadusi ja informatsiooni andmiseks ning tulenõudmiseks ei kulutatud aega.

Seevastu oli tegevuses metsamassiivides juhtumeid, mil suurtükiväejuhid, olles jalaväe esiosadest kaugemal tagapool, kaotasid igasuguse orienteerimise sündmuste käigus. Mitte teades oma jalaväe asukohta, oli suurtükivägi sunnitud vaikima, kuni luurajad

tegid jalaväe asukohta kindlaks. Kogemused näitasid; et metsalahingu oludes suurtükiväe ja jalaväe koostöö lahendamise võti seisneb suurtükiväe ja jalaväe juhi asumises ühises punktis.

R. V.

Sõja eesmärgid.

(„The Army Quarterly“ juuli-okt. 1939.)

Clausewitz'i järgi sõda võib olla „piiramatult või piiratud“. Esimese mõiste alla kuuluks näiteks sõda riigi suveräänsuse eest, mis oleks n-ü. võitlus elu ja surma peale; teise alla aga sõda mõne maatüki pärast või mitmesuguste strateegiliste, tihti ka majanduslike paremuste saavutamiseks. Kui esimest liiki sõjad kujunevad enamasti totaalseteks, rakendatakse teises liigis tavaliselt ainult niipalju jõude, kuipalju seda õigustab sõjaga taotletav eesmärk. Viimaste ülesseadmine ja täpsem defineerimine pole harilikult kerge, kuid siiski tarvilik, sest ainult siis, kui rahvale on selged sõja eesmärgid, on ta suuteline tegema maksimaalselt võimalikku pingutust nende realiseerimiseks. Sõjalise meeoleu loomiseks on vaja vastavasisulist propagandat ja seda mitte ainult rahva hulgas, vaid ka sõjaväes, mis mob. korral komplekteerub enamikus reservlasist. Propaganda on ühtlasi tarvilik ka vastaspoole demoraliseerimiseks, milleks avaneb väljavaateid enamasti küll ainult pärast seda, kui vastaspoole sõdurid on juba lähemalt tunda saanud kõiki sõja ebamugavusi. Igal juhtumil sõja eesmärgid — mis oleksid ühtlasi ka rahutingimusteks — peavad olema sisuliselt õiglased ja lubama edaspidi paremat elu mitte ainult võitjale, vaid ka võidetule. Pärast Maailmasõda Versailles's sakslastele suruti peale raskemad rahutingimused kui need, mida nad arvestasid kapituleerudes. Selle tagajärgi me näeme praegu. Kui Saksamaa nõuaks tagasi oma endisi asumaid ja Inglismaa keelduks selle täitmisest, siis võiks tekkida sõda asumaade pärast. Kuid kas asumaade väärtus kataks niisuguse sõja kulud? Autori arvates — ei. Miks mitte niisugusel korral Saksamaale tema end. asumaid vabatahtlikult tagasi anda? Inglismaa teeks seda, kui ta oleks kindel, et neid asumaid ei kasutata vastaspoole sõjabaasideks Briti impeeriumi ühenduste ja temale kuuluvate teiste maade vastu. Pealeselle võiks sellane järeleandlikkus tunduda nõrkusena

ja põhjustada Saksamaa poolt uute nõudmistega esitamist, nüüd aga võib-olla juba maadele, mis pole varem temale kuulunud. Teiseks sõja põhjuseks võiks olla mõne totalitaarse riigi kallaletung maale, mida ühendab Britiga leping. Mõlemal korral polevat raske defineerida sõja eesmärgi ja luua riigis sõjameeleolu. Eesmärgiks, näiteks, võiks olla: „säilitada territoriaalsed valdused ja kaitsta Briti impeeriumi ning tema liitlaste huve“. Selle eesmärgiga taotlemine ei võiks toimuda ainult defensiivselt. Diktaatorid võivad kiskuda Euroopa sõtta ajal, millal nad seda endile kasulikuks loevad. Nende mõju paralüüsivõiks olla poliitiliseks objektiks Euroopa sõjas, mis vististi leiaks tarvilist vastukaja. Kui niisuguses sõjas, mis iseendast kuuluks „piiramatute“ hulka, saavutataks edu, siis diktaatorid saaksid kõrvaldatud. Kalks valitsemisvormi ei või püsida kõrvuti, kui üks neist on näidanud vaenlikkust teise suhtes, arvab autor.

Kk.

ITAALIA.

„Rivista Aeronautica“, september 1939.

Vaatlusi õhusõja alalt.

Kaasajal tunne: relvastatud jõudude, majanduslikku ja vaimset sõda, kusjuures igaüks neist võib omandada ulatuse ning tähtsuse vastavalt sellele, kuidas on vaenuliste riikide geopoliitiline olustik, nende majanduslikud ja vaimsed jõud ja millisesse pingepunkti võitlus on jõudnud. Relvadesõda jaguneb: maa-, mere- ja õhusõjaks. Neist ainult esimene võib omandada otsustava tähtsuse, sest üksnes võitlusega maal saab okupeerida vaenulise riigi territooriumi ja sundida vastast alistuma. Kuid ühtlasi ka sõdimine maa peal on raskemaid, kui vastane on korraldanud ennast soliid-selt kaitseks. Maailmasõjas kindlustatud positsioonide läbimurdmine ja tee avamine

manööversõjaks nõudis 4 aastat. Tänapäeva kindlustatud võõndeid riikide piiridel arvesse võttes peab kalkuleerima samuti niisuguste ajavahemikega, kui ei taheta riskeerida tohutute kaotustega, mida sellaste liinide rünnak n-ü. avaliku jõuga võiks nõuda. Kui vastase eluliste punktideni jõudmine maad mööda on kulukas ja nõuab aega, siis tublisti hõlpsamini on see teostatav õhust. Lennuvägi ei evi tundlikku tagalat ja veel tundlikumaid tiibu, millede tagamiseks maapealsetes operatsioonides kulutatakse nii palju jõude. Lennuvägi, teotsetes kolmes dimensioonis ja olles sidumatu maapealsete elementidega, ületab suurema vaevata rinde ja lööb vastasele otse südamesse, siis kui maavägi saaks seda teha vahest ainult pärast kestvaid lahinguid, kui vastane on löödud ning tõmbunud riigi territooriumi sisemusse. Lennuväe olemasolu juba rahu ajal evib suurt poliitilist tähtsust, sundides nõrgemat poolt ettevaatusele enda suhtes tugevamaga, või koguni liitu astuma mõne suurema riigiga, kui võimalik vastane on temast õhujõudude poolest tunduvas ülekaalus, kuigi seejuures maa- ja mereväe poolest ta võiks ehk hellitada lootusi edukale vastupanule ülekaalukale vaenlasele. Õhusõda iseloomustavad järgmised asjaolud: a) siin ei ole rindeid selle sõna harilikus mõttes, ja kui ka peaks õnnestuma neid luua õk-vahendite abil, siis ometi — geograafilisi ja meteoroloogilisi tingimusi arvestades — kujuneks sellastes rinnetes rida lõhesid, kust vastane võib läbi tungida; b) õhus pole kindlaid kallaletungisuundi, nagu ei saa olla ka kindlat kallaletungi lähetealust ja rünnakupunkti. See võimaldab kallaletungijale ootamatust ja mitmete punktide ründamist üheaegselt või järjekorras. Ainult atmosfäärilised tingimused võivad piirata lennுவäe tegevust, kuid edaspidi on võimalik vähendada ka nende mõju miinimumini. Õhujõudude kasutamisel peab olema ökonoomne; nende tegevust iseloomustavad võitlused peamiselt väikeste ühikutega. Õhustrateegiast on veel vara kõnelda, nii nagu ka mõisted „integraalne õhusõda“, „õhuruumi domineerimine“ jne. ei evi praegu tõsist sisu. Samuti aga ka ei tule õhusõja all mõista lennுவäe abistamist maa- ja mereväe operatsioonide teostamisel, kuna tavaliselt sellist võtavad osa ainult väiksemad lennுவäeüksused. Õhusõda väljendub pigem lennukite hulgalises kasutamises õhuruumist maa- ja merepealsete märkide vastu, mis ei ole maaväele ja laevastikule kättesaadavad, kuid missuguste purustamine võib vaenlase vastupanu nõrgestada.

Seepärast õhusõjas vastase kaugemalasu- vate sõjaliste, majanduslike ja moraalsete baaside pommitamine evib suurt tähtsust. Seejuures vastase lennுவäega tekkida võivad lahingud ühes vastase hävitamisega on tähtsusetult järgmiseks lennுவäe ülesandeks. Strateegiliselt, operatiivselt ja taktikaliselt lennுவägi seega teostab ainult kallaletungi ja kaitset, või — nagu ütlevad prantslased — ta on riigi „kätte-instrumentiks“.

Saksa õhukaitsest.

Õhurünnaku võimsus saavutatakse: a) aparaatide lennukiirusega ja nende ootamatu ilmumisega märki kohale; b) liikuvusega õhuruumis igal ajal ja mitmesugustes suundades; c) pommide jõu ning purustamisvõimega. Ilmub järjest uusi lennukitüüpe, mis on võimelised arendama senisest suuremaid lennukiirusi, kuid ka õk-relvad arenevad sama jõudsalt. Hispaania sõda olevat tõendanud saksa õk-relvade kvaliteeti ja neid teeniva meeskonna osavust relva materjalosa käsitsemisel. Peale maapealsete õk-relvade evib Saksamaa küllaldaselt hävitussõjaluudeid, millede ülesandeks on rünnata vastast veel enne, kui ta jõuab õk-klp ja -suurtükide tule piirkonda. Nende vastu võitlemiseks peab vastane asuma koondatud formatsioonidesse, pakkudes aga ühtlasi seega paremat märki maapealsetele õk-relvadele. Sellases olustikus pommitamine õhust ei või olla kuigi tabav. Ootamatust õhuvaenlase poolt aitab vältida vastavalt organiseeritud sidevõrk, mis lubab vastase ületamisest rindest või riigipiirist teatada sisemaale mõne sekundi vältel. Saksa õksuurtükivägi on motoriseeritud, et teda saaks kiiresti paigutada kohtadesse, kus õhuhoht antud hetkel on kõige tõenäolisem. Sellane õk-vahendite liikuvus raskendab vastasele tunduvalt õhust kallale tungida maapealsetele märkidele. Saksamaal on rida nn. õhukaitsebaase, milledest õhust kallaletungiv vastane ei saa mööduda. Need baasid on varustatud rikkalikult õk-vahenditega, optiliste ja akustiliste aparaatidega ja meeskond nende käsitamises on hästi ettevalmistatud, mis kõik koos tagab Saksamaa julgeoleku õhust kallaletungide vastu.

Lennuväe võimsus ja väiksõda. —
Major V. Pivetti.

Et sõjaline aktsioon võiks anda maksimaalseid tulemusi, selleks peab evitama vastavaid abinõusid. Viimaste ala- või ülehindamine on ühte viisi kahjulik ja vähendab sõjalt oodatavaid tulemusi. Seepärast mitmesuguste kasutadaolevate võitlusvahen-

dite praktilise rakendamise võimaluste täpne tundmine evib väga suurt tähtsust. Lennuväe absoluutne väärtus sõjapidamise vahendina tuletub eestkätt nende üksikute osakeste võitlusvõimest, milledest ta koostub. Selleks alagemendiks on binoom: meeskond ja aparaat. Kui igaüks neist algrakukestest on kõrge lahinguväärtusega, siis evib seda ka kogu lennuvägi, tingimusel muidugi, et ka juhtimine on osavais kätes. Niisiis lennuväe kui sõjapidamisvahendi väärtust antud hetkel iseloomustaks ühe tema koosseisu kuuluva ja oma lahinguomadustelt keskmise allüksuse võitlusvõime, kuna seevastu parim allüksus võiks anda kujutluse tulevase lennuväe tõhususest sõjapidamisvahendisse, eeldades seejuures muidugi, et lennuasjandus areneb sama jõudlasti, nagu ta on seda teinud tänini. Lähenenud selle mõõdupuuga lennuväele Itaalia eritingimustes, autor arvab, et kui õhujõud peavad abistama sõda kiiresti lõpule viia, nagu seda neilt tänapäeval õigusega oodatakse, siis peab neile võimaldama arendada

oma tegevust ja võimeid täies ulatuses. Selleks on tarvis: a) et lennuväe tegevus ei oleks piiratud ajaga, kohaga ja atmosfääriliste tingimustega, ja ta ise oleks võimeline teotsema ükskõik missugusel tunnil, päeval, öösi ja igal aastaajal; b) et lennuvägi suudaks, vastase õk ületades, igal ajal enamiku jõududega jõuda märgile, mida tahetakse purustada; c) et lennuvägi võiks pärast märgile jõudmist visata hästi sihitult enamiku kaasavõetud pommidest. Lennuväe võimest täita need tingimused täies ulatuses või osaliselt oleneb tema koht riigikaitse aparaatusis ja sõja kiirel lõpetamisel. Lõpuks autor avaldab advamist, et kui edaspidi mõteldakse võrreldes senisega veelgi suurendada lennukiirust, tuues sellele ohvriks lennuki teiste lahinguvõimete arendamise, siis lennuvägi ei saa tõhusalt täita oma otsest ning tähtsat ülesannet, s. o. märkide purustamist, kuigi seejuures ta iskuline koosseis sõjalise ettevalmistuse alal ei jätaks soovida. Seega siis ainult harmooniline arenemine on siin edu pandiks.

Vabadussõjast.

Partisan leidis väljapääsu ka raskeimast olukorrast.

Kapten P. Kangro.

Võrumaal peetud lahinguist märtsikuus 1919 kirjutatakse Viljandi Kaitsepataljoni ühes vabadussõjakaegses päevikus: „14. 03. 19. Vaenlast taga ajades saime oma kätte ka Põnni ja Hürsi külad, ilma lahinguta. Nendesse asusime lõuna ajal, panime postid välja ja mehed kortereisse. Öhtupoole tungis meile vaenlane kaks korda peale: esimesel korral saime ta tagasi lüüa, kuid teisel korral taganes pika lahingu järele esmalt 3. rood ja siis ka 4. rood. Võtsime seisukohad Mära ja Kõo külates. Viimases seisis 4. rood lipn. Kampuse juhatusel.“

3. roodu järgmise päeva tegevusest sel perioodil annab ülevaate kuulipildujameeskonna nooremohvitser lpn. A. Laatsarus, kes teotses oma meeskonnaga 3. roodu juures.

Olime öö puhata saanud ja hommikul (15. märtsil 1919) korralikult einestanud ning lamasime õlgedel, ajaviiteks juttu puhudes. Meeste hulgas hakkas kuulduma kaebusi, et nii võib inimene igavuse kätte surra — peaks jälle natuke liigutama. Kae-

basime seda asja ka 3. roodu ülemale ltn. Angale. Tema oli umbes samal arvamisel ja otsustas teha katse punased Süstrest minema ajada, ja kui see õnnestub, siis ka Hürsi ja Põnni uuesti vallutada, kui ka 4. rood meid aitab. 4-nda roodu ülem oli sellega nõus, kuid enne pidime meie oma jõul Süstre punastest tühjendama. Pärast tubli lõunasööki asusime tööle. Valmistasime ka korraliku pealetungikava ja toimsime selle kohaselt. Maastikuolud olid meile ebasoodsed. Paaritunnise lahingu järel olime sunnitud tagasi tõmbuma, sest vaenlane oli jõu poolest meist suures ülekaalus ja maastiku mõttes paremais tingimuses. Vea tegime ka sellega, et alustasime pealetungi valgel ajal, millal vaenlane meie vähest jõudu nägi ja julgesti vastu pidas. See asjaolu, arvas ltn. Anga Mära külasse tagasijõudmisel, võib põhjustada punaste kallaletungi meile, — ühtlasi arvas ta ka, et meie ei suuda nende kallaletungi tagasi lüüa. Meie taganemine Mära külast oleks aga avanud vaenlasele meie 2. roodu

vasaku tiiva Tänkovas ja 4. roodu parema tiiva Kõo külas. Seega oleks 3. rood põhjustanud üldise taganemise, missugust „au“ ei tahtnud meist keegi endale saada. Olu-kord tegi meid kõiki murelikuks. Moodus-tasime sõjanõukogu — ltn. Anga, lpn. Vastis-son ja mina, ning arutasime, mis teha vaenlase pealetungi korral. Abi ei olnud patüülil meile kuskilt anda. Tegin omapoolt ettepaneku Mära külasse jätta ainult 10 meest ja rk ning ülejäänud jõududega asu-da vaenlase arvatava vasaku tiiva liiku-missuunale, et säält pealetungiva vaenlase ahelikku tiivalt pealetungiga segadusse ajada, ja paluda 4-ndat roodu samal ajal häirida vaenlast paremalt tiivalt. Seega oleks vaenlane olnud sunnitud tagasi tõm-buma. Selle kavaga ei tahtnud ltn. Anga leppida, arvates, et see on väga riskantne: vaenlane võib Mära külast sinna jäetud kätputäie mehi õige kiiresti välja lüüa või koguni vangi võtta, ning siis ei suuda meie haaramisega ka enam sundida vaenlast külast lahkuma ja kogu rood võib hävi-da. Lpn. Vastisson toetas ka minu kava. Pikema vaidluse ja kaalumise järel nõus-tus lõpuks ltn. Angagi sellega, kuid siiski arvas tarvilikuks jätta külasse ikkagi suu-rem osa roodu jõududest ja vähemaga soo-ritada haarde. Lubas lpn. Vastissonil ja minul mõlemal haardesse minna ning kaa-sa võtta 2 kergekuulipildujat 6 mehega ja peale selle 10 laskurit. Luureks saadeti välja vahtkond võimalikult Süstre küla ligi-dusse, et vaenlase pealetungist aegsasti teada saada, mille peale siis haaramiseks välja valitud mehed kütühobustel pidid kii-resti välja sõitma. Alles hilja õhtul saabus teade, et vaenlane ongi külast hakanud meie poole liikuma. Silmapilk olid mehed regedel ja algas kiire sõit teed mööda Tänkova küla poole. Jõudnud pealetungiva vaenlase aheliku arvatavast vasaku tiiva liikumissuunast natuke mööda, saatsime kütühobused tagasi ja jäime ootele päeval valmis vaadatud väikese, kuid tiheda met-satuka juurde. Peagi oli Süstre poolt kuul-da venekeelseid häälti ja näha liikumist Mära küla suunas. Olime teinud aga vaen-lase aheliku pikkuse arvestamisel vea, mis selgus peagi, sest otse meie poole liikus vaenlane — osalt ahelikus, osalt trobikon-dadena. Selgus, et vaenlase aheliku vasak tiib ulatub meie praegusest asukohast veel kaugemale ja seetõttu oleme jäänud vaen-lase aheliku ette. Ei olnud nüüd ka enam võimalust kaugemale Tänkova poole lii-kuda; seda oleks vaenlane tingimata näi-nud. Lpn. Vastisson tahtis siin kohe ahe-likku paiskuda ja vastasega lahingut alus-

tada. Mina aga arvasin, et sellega teeme suure vea, sest vaenlase ahelikus võime küll ainult osalist segadust tekitada, kuid neid tagasi lüüa meie ei jõua, ja seega oleme kogu oma kavatsuse rikkunud ning ltn. Anga oma meestega Mära külas ei oleks meilt mingit abi saanud. Sain selle ka lpn. Vastissonile selgeks teha ning siis otsustasime pageda juuresolevasse metsa-tukakesse, lootusega, et ehk vaenlase ahe-lik möödub sellest kahelt poolt ega mär-kagi meie säälolekut. Pugesime kiiresti metsatuka keskele lohku ja seisime siin tihedasti koos, seljad vastamisi ja relvade otsad ümberringi väljapoole, iga silmapilk valmis tuld avama, kui vaenlane peaks meid avastama. Olime nii vait, et iga mees kuulis ainult oma südame ärevat põksu-mist. Meil oli ka õnne: vaenlasist keegi tihnikusse ei tulnud, vaid mööduti kahelt poolt lagedat mööda. Kui vaenlase ahelik oli parajasti meie kohal, palusin Jumalat, et mõne mehe närvid üles ei ütleks, s. o. et keegi ei laseks, kogemata mõnel püss käes ei paugutaks või keegi häält ei teeks. Kõige rohkem kartsin lpn. Vastissoni, sest ta oli lahinguis väga tormakas ja ei suut-nud kunagi hoiduda vaenlasele kasvõi üksi kallale tungimast, kui sattus selle ligidusse. Seisin lpn. Vastissoni kõrval, püüdsin teda igati rahustada ja silmas pidada. Õnneks läks kõik hästi. Kui vaenlase ahelik oli meist möödunud, hingasime kergemalt ja hakkasime aru pidama, kuidas nüüd edasi toimida: kas kohe vaenlasele selja tagant kallale tungida või oodata seda aega, mil-lal Mära küla juures laskmine algab. Jäime viimase kava juurde kindlaks. Tuli veel üsna kaua oodata, enne kui Mära küla juures algas tulistamine. Selle järel hakkas lask-ma ka see osa vaenlase ahelikust, mis meie juurest möödus, kuid mitte meie pihta. Keda nad siin lagedal tulistasid, seda nad vist isegi ei teadnud ja lasksid vist lihtselt seepärast, et teised lasksid. Tulistamise hääle järgi selgus, et vaenlase aheliku vasak tiib meist kaugemale ei ulatugi — va-hest meest 20—30 võis meist vasemal olla. Ahelik oli meist ka umbes 250 m eemale jõudnud. Paikusime ahelikku, kummalegi tiivale üks kk, ja sammusime vaenlase ahelikule järele. Kava kohaselt pidime enne vaenlase vasaku tiiva segi lööma ja siis rullima ahelikku vasakult paremale. Jõudsim segamatult vaenlase aheliku juurde ja avasime 20—30 sammu kauguselt tule, karjudes ise „hurraa“. Valgel lumel seisvaid ja lamavaid mehi oli ka pimedu-ses nii läheda maa pealt üsna hea tabada. Kõik püstiseisjad viskusid pikali. Üks mees

jooksis revolvril käes hoides meie vasaku tiiva juurde ja karjus: „Na svoi h streljaete, svoloči!“ *) Seepeale kukkus ta ka kohe meie kuulist tabatuna. Olin oma meeste vasakul tiival ja lpn. Vastisson paremal. Peagi taipasid punased, et siin polnud tegemist „omadega“, ja kes suutis, see jooksis minema, kuna osa jäi lamama. Pöörasime nüüd oma aheliku rinde paremale ja ruttasime edasi, kogu aja tulistades ettejuhtuvaid punaseid. Tükk aega läks asi üsna libedasti ja hakkasin arvama, et saame oma ülesandega õige kergesti toime. Kuid ühes kohas, juba Mära küla ligiduses, leid-

*) „Omi lasete, võllaroad!“

sime oma vastas üsna korraliku aheliku, kes võttis meid vastu tugeva tulega ja hurraa-karjumisega. Nähtavasti oldi siin olukorrast teadlikuks saadud ja kas mõnest varust või üldisest ahelikust osa meie vastu seatud. Olime sunnitud maha heitma — ei pääsnud edasi. Vastastikune tulistamine kestis üsna kaua. Lõpuks tüütas tulevahetus, tegime hüppe edasi, jällegi „hurraa“ karjudes. Seepeale vaenlase ahelik taandus. Vaibus laskmine ka Mära küla vastas. Hiljem kuulsime, et vaenlase aheliku parem tiib oli ulatunud ka paremale poole Mära küla üsna kaugele ja see tiib oleks küla ümber haaranud, kuid löödi 4-nda roodu poolt tagasi.

Reservohvitseride elu.

Uus juhend auastmes kõrgendamiseks.

Sõjavägede Ülemjuhataja käskkirja nr. 22 — 1940 lisana ilmub lähemal päevil uus juhend reservohvitseride ja kaitseliidus kindla kuupalgata ametikohtadel teenivate tegeliku sõjaväeteenistuse ohvitseride auastmes kõrgendamise katsete korraldamiseks.

Tähendatud juhend, mis allpool on tervikuna avaldatud, on aluseks järjekordsete katsete korraldamisel, mis tõenäoliselt teostuvad eeloleval suvel. Katsetest osavõtjail tuleb seega arvestada tähendatud juhendi nõudeid, milledest märkimist väärrib asjaolu, et katsetele võivad pääseda ainult need reservohvitserid, kes kuuluvad kas kaitseliitu või reservohvitseride sektsiooni ja on edukalt osa võtnud kaitseliidu õppetööst või reservohvitseride sektsiooni korralisest õppetegevusest või reservohvitseridest-üliõpilastest need, kes on edukalt osa võtnud ülikooli riigikaitselise õpetuse instituudi õppetööst.

JUHEND

reservohvitseridele ja kaitseliidus kindla kuupalgata ametikohtadel teenivate tegeliku sõjaväeteenistuse ohvitseridele auastmes kõrgendamise katsete korraldamiseks.

Alus: Ohvitseride teenistuskäigu seadluse (RT 1938, 100, 871) § 206.

A. Katsete organiseerimine.

§ 1. Auastmes kõrgendamise katsed reservohvitseridele ja kaitseliidus kindla kuupalgata

ametikohtadel teenivatele tegeliku sõjaväeteenistuse ohvitseridele korraldatakse Ohvitseride teenistuskäigu seadluse (RT 1938, 100, 871) § 206, 200—204 ja 232—234 alusel.

§ 2. Auastmes kõrgendamise katsete korraldamise eesmärgiks on kontrollida, kas § 1 nimetatud kaitseliidu- ja reservohvitserid omavad küllaldaselt teadmisi ja oskusi nende ülesannete täitmiseks, mis ameti ja auastme kohaselt nende peale pannakse mobilisatsiooni ja sõja korral.

§ 3. Nooremleitnandi, leitnandi ja kapteni auastmesse kõrgendamise katsed korraldatakse selleks määratud diviisis, Merejõududes, Õhukaitses või Sõjavägede Õppeasutistes, majori ja kolonelleitnandi auastmesse kõrgendamise katsed — Sõjavägede Õppeasutistes.

Katsed viivad läbi Sõjavägede Juhataja korraldusel määratud komisjonid. Komisjonide tööst võtab osa täisõigusliku liikmena Sõjavägede Staabi esindaja ja, kui katsetest võtab osa kaitseliitu kuuluvaid ohvitseri, siis ka kaitseliidu esindaja.

§ 4. Katsed korraldatakse üks kord aastas kas juuli- või novembrikuul Sõjavägede Juhataja otsuse kohaselt.

Katsete aeg ja koht tehakse teatavaks Sõjavägede Staabi poolt 1. märtsiks.

§ 5. Reservohvitseridelt, välja arvatud reservohvitserid-üliõpilased, on nõutav auastmes kõrgendamise katsetele pääsemiseks kuuluvus kas kaitseliitu või reservohvitseride sektsiooni ja edukas osavõtt kas kaitseliidu õppetööst või reservohvitseride sektsiooni korralisest õppetegevusest (Juhend reservohvitseride sektsiooni õppetööks, kinnitatud Sõjavägede Ülemjuhataja poolt 13.11.36.).

Reservohvitseridelt-üliõpilastelt, kes ülikoolis õppimise kestel soovivad saada kõrgendust auastmes, on ülalnimetatud katsetele pääsemiseks nõutav edukas osavõtt ülikooli riigikaitselise õpetuse instituudi õppetööst.

§ 6. Kaitseliidus kindla kuupalgata ametikohadatel teenivad tegeliku sõjaväeteenistuse ohvitserid ja kaitseliitu kuuluvad reservohvitserid, kes vastavad auastmes kõrgendamiseks Ohvitseride teenistuskäigu seadluse § 200—204 ja 235 ülesseatud nõuetele, esitavad sooviavaldused katsete sooritamiseks hiljemalt 2 kuud enne katsete algust (§ 4) maleva pealikule, kes need oma arvamustega § 5 nõuete täitmise kohta ja vastavate vääristustega esitab Kaitseliidu ülemale. Viimane saadab need edasi Sõjavägede Staapi.

Kaitseliitu mittekuuluvad reservohvitserid, kes vastavad auastmes kõrgendamiseks Ohvitseride teenistuskäigu seadluse § 232—234 ülesseatud nõuetele, esitavad sooviavaldused eestähendatud tähtjaks vastava sektsiooni väeosaulemale, kes need oma arvamustega § 5 nõuete täitmise kohta ja vastavate vääristustega saadab alluvuse järjekorras Sõjavägede Staapi.

Reservohvitserid-üliõpilased, kes vastavad auastmes kõrgendamiseks Ohvitseride teenistuskäigu seadluse § 200—204 ja 235 või § 232—234 ülesseatud nõuetele, esitavad oma sooviavaldused ülikooli riigikaitselise õpetuse instituudi juhatajale, kes need oma arvamustega § 5 nõuete täitmise kohta ja vastavate vääristustega saadab Sõjavägede Staapi.

§ 7. Eelmises §-is nimetatud sooviavalduste alusel koostatakse Sõjavägede Staabis nimekiri katsetele lubatavate kaitseliidu- ja reservohvitseride kohta.

Katsetele lubatavate nimed Sõjavägede Staap teatab vastavalt Kaitseliidu Peastaabile, diviisistaapidele ja ülikoolide riigikaitselise õpetuse instituutide juhatajatele, kelle kaudu toimub sooviavalduse esitajate informeerimine katsetele lubamisest ja katsete alguse täpsast ajast ja kohast.

§ 8. Kaitseliidu- ja reservohvitserid, kes ettevalmistamiseks auastmes kõrgendamise katsetele soovivad võtta osa sõjaväelistest õppustest ja laagritest (OTS § 207 ja 230), peavad esinema Sõjavägede Staabile vastava sooviavaldusega § 6. tähendatud ülemate kaudu hiljemalt 1. maiks.

B. Katsete läbiviimine ja auastmes kõrgendamiseks esitamine.

§ 9. Katsed viiakse läbi Sõjavägede Juhataja poolt kinnitatud katsekavade järgi ja väeliikide kaupa nendel erialadel, millel katsealune on saanud põhiettevalmistuse või mille ta on määratud teenima mobilisatsiooni korral.

§ 10. Katsetatavate teadmised ja oskused igas katsekavas näidatud õppeaines hinnatakse hindega „hea“, „rahuldav“ või „nõrk“.

§ 11. Katsekomisjon koostab oma töö tulemuste kohta akti. Aktis iga katsealuse kohta märgitakse katsealuselt igas üksikus aines saadud hinded (§ 10) ja tehakse katsealuse teadmiste ja oskuste üldine kokkuvõte. Akt koostatakse kahes teises ja esitatakse Sõjavägede Staabi ülemale. Kaitseliidu ülemale saadetakse komisjoni aktist väljavõtte nende katsealuste kohta, kes kuuluvad kaitseliitu.

Katsed edukalt sooritanud kaitseliidu- ja reservohvitseride nimed avaldatakse Sõjavägede Juhataja käskkirjas.

§ 12. Katsed loetakse sooritatuks siis, kui katsealune igas katsetatavas aines on hinnatud vähemalt rahuldavaks. Katsed hästi sooritanuks loetakse katsealune, kes pooltes või rohkemais katsetatavates ainetes, nende hulgas taktikalise juhtimise alal ja relvade materjalosa tundmises, on hinnatud heaks.

Katsealustele, kes on hinnatud komisjoni poolt mõnes aines nõrgaks, võimaldatakse neis ainetes sooritada järelkatsed. Järelkatseid teostatakse ühel ajal järgnevate auastmes kõrgendamise katsetega ja neid on võimalik sooritada ainult üks kord esmakordsetele katsetele järgneva kahe aasta kestel. Tähendatud aja kestel järelkatseid mitterahuldavalt sooritanul või järelkatsetele mitteilmujujal tuleb sooritada katsed edaspidi juba kõigis katsekavas ettenähtud ainetes.

Katsetel rohkem kui pooltes ainetes nõrgaks osutunule järelkatseid ei võimaldata.

§ 13. Komisjoni otsused katsealuste hindamisel tehakse lihthäälteenamusega, kusjuures häälte poolekslangemisel otsustavaks on komisjoni esimehe hääl.

§ 14. Katsete läbiviimiseks tarvisminevad meeskonnad, laskerajad, õppeabinõud jne. antakse katsekomisjoni käsutusse selle väekoondise ülema korraldusel, kus katsed teostatakse.

Laskekatsedeks vintpüssidest, kerge- ja raskekuulipildujatest katsealuste poolt komisjoni korraldusel kulutatud laskemoon antakse tagasi väeosadele Sõjaväe Varustusvalitsuse Relvastusosakonnast pärast kuluaruande esitamist.

§ 15. Katsed sooritanute auastmes kõrgendamise ettepanekute esitamise sünnib. Ohvitseride teenistuskäigu seadluse § 199 ja 238 ettenähtud korras.

§ 16. Katsetega seoses olevate küsimuste lahendamiseks, katsete organiseerimiseks ja läbiviimiseks annab vajalikke juhtnõure Sõjavägede Staabi ülem.

A. JAAKSON,
kolonel,
Sõjavägede Staabi ülem.

J. REINOLA,
kolonelleitnant,
VI Osakonna ülem.

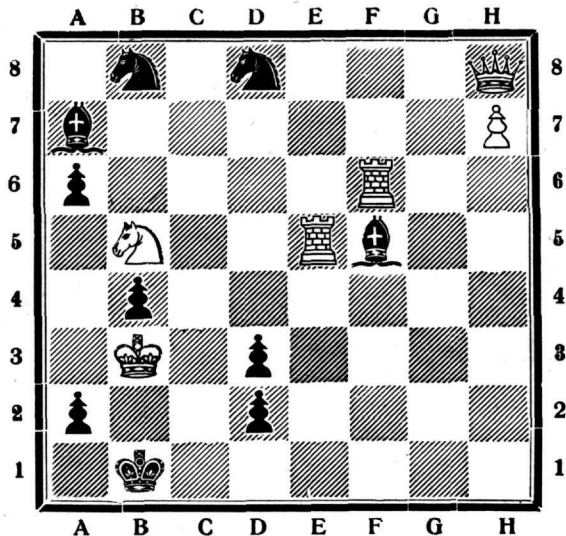
MALE.

Toimetaja K. Rootare.

Ulesanne nr. 2.

Koostanud L. B. Salkind.

Mustad.

Valged.

Valged algavad ja võidavad. Lahendus ilmub järgmises numbris.

Ulesande nr. 1 lahendus.

1. Le4—c6 Lg5—d8 2. d6—d7+ Kc8—b8 (2. ... L:d7? 3. La8 matt) 3. c4—c5! b6:c5 4. Lc6—b5+ Kb8—a8 5. Lb5:a5+ Ka8—b7 6. La5—b5+ Kb7—a8 7. a4—a5 ja valged võidavad.

Kui 3. ... h7—h5, siis 4. Lc6—b5 h5—h4 5. c5—c6 Kb8—a7 (Ähvardas La6) 6. Lb5:e5 h4—h3 7. b2—b3! f7—f5 (Ka kuninga käikudele või 7 ... f6 järgneb 8. Le8! valgete võiduga) 8. Le5—e8 Ld8—h4 9. d7—d8L Lh4—f2+ 10. Ka2—b1 Lf2—f1+ 11. Kb1—c2 Lf1—f2+ 12. Kc2—c1 Lf2—c5+ 13. Kc1—d1 Lc5—g1+ 14. Kd1—d2 Lg1—f2+ 15. Le8—e2 Lf2—g3 16. Le2—a6+ Ka7:a6 17. Ld8—a8 matt.

Või 3. ... Kb8—a7 (3. ... f6 4. Le6!) 4. c5:b6+ Ka7—b8 (4. ... c:b6 5. Lc8 valgete võiduga) 5. b6—b7 Kb8—a7 (Ähvardas 6. La6!) 6. Lc6—c5+ Ka7—b8 7. Lc5:a5 Kb8:b7 8. La5—b5 Kb7—a7 9. a4—a5 ja valged võidavad.

Perekondlikke teateid.

Sünde:

Riigiteenija-vabateenija Martin Naaris'i abikaasal Juulil poeg Jüri.

Abiellumisi:

Nooremleitnant Eduard Aleksander Lepp abiellus neu Salme Väravas'ega; seersant Peeter Erm abiellus neu Mari Rosin'iga.

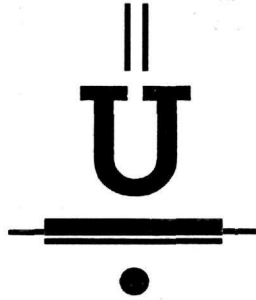
SÕJAVÄEVORMI KIRJELDUS

JA

VORMIKANDMISE MÄÄRUSED

HIND 5 KROONI

MÜUGIL „SÕDURI“ TOIMETUSES, TALLINN, SAKALA TÄN. 33

A K T S I A S E L T S

ÜHISELU TRÜKIKODA

TALLINNAS, PIKK 42, • KÕNETRAAT 442-04

VALMISTAB MAITSEKALT JA PARAJATE HINDADEGA

IGASUGUSEID TRÜKITÖID

ROTATSIOONITRÜKK, NOODITRÜKK

RAAMATUKÖITMINE

raamatupalat

40-87a

EESTI
RAHVUSRAAMATUKOGU
AR